

Anne Lahtinen

Tekoviiksiä ja hassuja hattuja?

Näin syntyy suomalainen sketsisarja

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi

Elokuvan – ja television koulutusohjelma

Opinnäytetyö

29.4.2016

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Anne Lahtinen Tekoviiksiä ja hassuja hattuja? Näin syntyy suomalainen sketsisarja 50 sivua + 1 liite 29.4.2016
Tutkinto	Medianomi (AMK)
Koulutusohjelma	Elokuva ja televisio
Suuntautumisvaihtoehto	Käsikirjoittaminen
Ohjaaja	Käsikirjoittamisen tuntiopettaja Jemina Jokisalo
<p>Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan sketsikäsikirjoittamisprosessia kokonaisuudessaan: kuinka sketsejä ideoidaan, hahmoja luodaan ja miten sketsisarja saadaan ideasta tuotantoon asti.</p> <p>Opinnäytetyössäni selvitetään mitä kaikkea vaatii suomalaisen sketsisarjan luominen ja perehdytään siihen, kuinka vaikeaa se on näin pienessä maassa, missä resurssit ovat rajalliset ja hauskaa pitäisi tuottaa lähes liukuhihnalta.</p> <p>Sketsikäsikirjoittamisesta ei ole juurikaan suomenkielistä lähdekirjallisuutta, joten tutkimus tehtiin haastattelemalla eri näyttelijöitä, käsikirjoittajia ja ohjaajia, jotka ovat sketsiviihteen pioneereja Suomessa. Vertailun vuoksi haastateltiin myös muutamaa tuoreempaa sketsiviihteen tekijää.</p> <p>Vastauksissa kävi ilmi koko prosessin monimutkaisuus. Sketsejä kirjoitetaan useammin ryhmässä kuin yksin, ja näyttelijät tai ohjaajat ovat usein kirjoitusprosessissa mukana heti alkumetreiltä saakka. Sketsikäsikirjoittaminen vaatii valtavasti työtä ja onnistumista monessa eri työvaiheessa näyttelijöiden valinnasta idean jalostamiseen ja aina leikkauspöydälle asti.</p> <p>Opinnäytetyön pohdinta sisältää haastattelujen perusteella muodostetut johtopäätökset siitä, kuinka sketsisarja syntyy, sekä 10 käskyä tulevaisuuden käsikirjoittajille, joita voi käyttää työkaluina lähtiessään luomaan omaa sketsisarjaansa.</p>	
Avainsanat	käsikirjoittaminen, viihde, sketsisarja, huumori, komedia

Author Title	Anne Lahtinen Fake Moustaches and Funny Hats? How to Make a Finnish Sketch Comedy
Number of Pages Date	50 pages + 1 appendix 29.4.2014
Degree	Bachelor of Arts
Degree Programme	Film and Television Studies
Specialisation option	Screenwriting
Supervisor	Jemina Jokisalo, Screenwriting Teacher
<p>This thesis examines sketch comedy writing in its entirety: how the ideas of sketches are generated, how characters are created and in the end, how to get the whole project into production.</p> <p>This thesis examines what is required to create an a Finnish sketch comedy show and explores the difficulties of producing them in a country this small, where resources are limited and people are expected to be entertained with almost factory like efficiency.</p> <p>Source material for Finnish sketch comedy writing is scarce, so the main sources of information are interviews with actors, screenwriters and directors who are pioneers in the field of sketch comedy. In order to establish a point of comparison the interviewees include also a few junior writers of sketch comedy.</p> <p>During the interviews, the complexity of the whole process became clear. Sketches are written more typically in teams than by a lone writer, and the actors and the directors are usually closely involved in the writing process. Sketch comedy writing demands a lot of work in every stage of the process, from the casting of actors to refining the idea - and all the way to the editing room.</p> <p>As a conclusion, the thesis presents a recipe for making successful sketch comedy and a set of tools for the future generation of comedy writers, for tackling a myriad of problems thrown before them during the writing process.</p>	
Keywords	sketch, comedy, screenwriting, humour

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tutkimusmenetelmä	2
3	Mikä on hauskaa?	3
3.1	Sketsin lyhyt määritelmä	7
3.2	Sketsiviihteen historiaa	7
3.3	Mikä suomalaisia naurattaa?	11
3.4	Miten sketsin käsikirjoittaminen eroaa muusta kirjoittamisesta?	13
4	Ideasta tuotantoon	15
4.1	Mitä sketsisarja vaatii menestyäkseen?	16
4.2	Sketsiviihteen nykytila	19
5	Sketsikäsikirjoitusprosessi	23
5.1	Ideointi ja kirjoitusmetodit	23
5.2	Ryhmässä kirjoittaminen	28
5.3	Sketsin rakenne	30
5.4	Hahmojen luominen	32
5.5	Omakohaisten kokemusten käyttö sketsikäsikirjoittamisessa	34
5.6	Sketsien kompastuskivet	39
6	Ihmebantu vs. Siskonpeti	41
7	Pohdinta	48
	Lähteet	51
	Liitteet	
	Liite 1. Käsikirjoittajille esitetyt kysymykset	

1 Johdanto

Suomalaisessa TV-viihteessä on vuosien saatossa kuljettu pitkä matka yksinkertaisista hokemista ja hassuista hahmoista nykypäivän oivaltavampaan metatason huumoriin. Se vaatii katsojalta, mutta ennen kaikkea myös kirjoittajalta enemmän.

Suomessa sketsiviihteen taso ei kuitenkaan ole kirjoittajien tai katsojien mielestä mitenkään päätähuimaava, joten halusin selvittää missä mättää ja miten tilanteen voisi korjata.

Kirjoitin jo lapsena sketsejä, joita kuvasimme antiikinaikaisilla painavilla videokameroilla niskat kipeinä. Näihin sketseihin kuului aina joku hassu peruukki, puhevika tai outo kävelytyyli, mutta silloin se riitti lunastamaan meidän kaikkien naurut. Kummelien tullessa telkkarista tappelimme neljän veljeni kanssa sohvapaikoista, olihan se viikon kohokohta. Hokemat ”Terve kaverii” ja ”Mä annoin sulle tonnin setelin” ovat säilyneet käytössäni lapsuudesta tähän päivään asti.

Hassuttelu ja pelleily jatkuivat koko ala-asteen. Aina torstaisin ennen tuntien alkamista saimme muutaman kaverin kanssa esittää vartin verran keksimiämme sketsejä luokan edessä. Otimme homman niin tosissamme, että viimein meille annettiin kunnia viidennellä ja kuudennella luokalla kirjoittaa koulun joulu- ja kevätjuhlanäytelmät. Totta kai nyt ymmärrän, että osa saaduista nauruista ja aplodeista oli varmasti vain kohteliaisuudesta, mutta jo silloin halusin päästä jännän äärelle ja pureutumaan hauskan syvimpään ole-mukseen. Kyselin aina jälkikäteen vanhemmiltani, mikä kohta heitä nauratti näytelmässä eniten ja miksi. Haluni ymmärtää huumoria ja sen kaikkia eri muotoja oli loputon.

Olen yrittänyt katsoa Kummeleita nyt vanhemmalla iällä, mutta enää ne eivät naurata minua samalla tavalla – jos lainkaan. Pidän hokemia nykyään vain ärsyttävinä ja mieleeni hiipii väkisin ajatus, olivatko 90-luvulla ihmiset jotenkin yksinkertaisempia, kun jaksoivat nauraa niin mielenköyhille jutuille. Sketsiviihde ja huumori ovat muuttuneet aikojen saatossa paljon, kuten minäkin.

Huomaan olevani katsojana kriittisempi kuin aiemmin ja etenkin sketseiltä vaadin paljon. Minun naurujani ei enää lunasteta pelkillä hokemilla, vaan se vaatii nerokkuutta, leikitte-lyä ja loppukaneettia, jota en olisi pystynyt arvaamaan.

Katsoessani ulkomaalaisia huumorisarjoja mieleni valtaa usein harmistus: ”Miksi Suomessa ei osata?” *Ihmebantu* sekä *Ketonen ja Myllyrinne* ovat olleet raikkaita ja erilaisia tuulahduksia suomalaisen sketsihuumorin saralla viime vuosina, mutta silti tuntuu, että suomalaisesta sketsihumorista ja komediasta on jo pitkään puuttunut jotain. Sketsit jäävät vaisuiksi tai pikkusieviksi, yritetään väkisin miellyttää jokaista vauvasta vaariin.

Tiedän, että osasy on resurssien puute ja tiukat aikataulut, mutta mitä esimerkiksi itse voisin käsikirjoittajana tehdä tai ymmärtää paremmin saadakseni paperilla timanttiselta vaikuttavan sketsin pysymään hauskana koko tuotantoprosessin läpi. Mitä kaikkea se vaatisi, keneltä ja missä vaiheessa?

Lähdin selvittämään asiaa kontaktoimalla suomalaisia sketsikäsikirjoittajia ja kuulemalla heidän omakohtaisia kokemuksiaan sketsikäsikirjoittamisen eri vaiheista.

Matkan varrella opin paljon ja kaikki kuulemani vain vahvisti haluani seisoa etujoukoissa luomassa Suomeen parempaa sketsiviihdettä. Opinnäytetyöni tarkoitus onkin selvittää, miten syntyy suomalainen sketsisarja.

2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyö on tehty kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä keräten eri käsikirjoittajilta heidän kokemuksiaan sketsien tekemisestä. Haastateltavat valikoituivat eniten omien mieltymyksieni mukaan. Halusin haastatella kirjoittajia, joiden tuottamat sketsisarjat olivat minulle jo ennestään jollain tasolla tuttuja ja joiden katsomisesta olin nauttinut.

Otin mukaan opettajani suosittelemia kirjoittajia päästäkseni perehtymään myös minulle tuntemattomampaan aineistoon. Haastatteluiden edetessä sain eri käsikirjoittajilta muiden aiheesta jotain tietävien yhteystietoja ja kehotuksen haastatella näitä henkilöitä, saadakseni mahdollisimman kattavat tiedot erilaisilta tekijöiltä.

Tein haastatteluja sähköpostitse, puhelimitse sekä myös kasvotusten jutustellen.

Haastattelin muun muassa Jani Volasta, jolla on pitkä kokemus Suomen sketsiviihteen käsikirjoittamisesta, näyttelemisestä ja ohjaamisesta aina Ranuan kummeista Studio Julmahuviin ja hänen viimeisimmäksi jääneeseen sketsisarjaansa *Ihmebantuun* asti.

Tommi Korpela on ollut näyttelemässä ja kirjoittamassa useita eri sarjoja Volasen kanssa, joten halusin kuulla myös hänen mielipiteitään prosessin etenemisestä.

Kari Ketonen on luonut yhden viimevuosien tunnetuimmasta sketsisarjasta Ketonen & Myllyrinne ja on ollut myös viimeiset kaksi kautta mukana viihdeohjelma Putouksessa.

Kirjailija Juha Vuorinen on tehnyt pitkän uran niin television kuin radionkin puolella. Vuorinen ohjasi 90-luvulla suosittua Huuliveikot-sketsisarjaa ja teki vuonna 2009 Kaksipäisen vekaran varjossa -kuunnelmahupailun.

Tutkimukseni kaipasi luonnollisesti myös naisnäkökulmaa, ja sitä tarjosi huippusuositun Siskonpedin ohjaaja ja käsikirjoittaja Anna Dahlman, joka on tämän hetken ykkösnimi suomalaisen sketsiviihteen saralla. Paula Noronen taas on tuttu hauskuuttaja Hyvistä ja huonoista uutisista.

Lassi Vierikko on komediakäsikirjoittamisen opettajani ja ollut mukana kirjoittamassa tuoreinta suoraa viihdeshow'ta Triplaa sekä poliittista draama-komediaa Kynsin hampain, joka alkoi maaliskuussa 2016.

Käsikirjoittajille esitetyt kysymykset löytyvät opinnäytetyöni liitteestä 1.

3 Mikä on hauskaa?

Komediaa ja sketsikäsikirjoittamista pidetään yhtenä kirjoittamisen haastavimmista muodoista. Ei ole olemassa mitään standardia sille, mikä on hauskaa ja mikä taas ei. Huumori ei myöskään ole kaikissa maailman kolkissa ja kulttuureissa samanlaista. Se mikä naurattaa ihmisiä Suomessa, voi tuntua jopa loukkaavalta erilaisen kulttuuriperinnön omaavissa maissa. Suomalaista huumoria pidetään muutenkin pääosin hyvin mustana ja kyynisyyteen taipuvaisena.

Komediaan on vuosien saatossa siunaantunut lukuisia eri lajityyppejä ja reunaehtoja, puhumattakaan erilaisista säännöistä, kuinka huumoria tulisi kirjoittaa. Kirjoittajalle huumorin kaikenlaisesta kategorioinnista saattaa kuitenkin olla enemmän haittaa kuin hyötyä.

Lajityypeistä, kategorioinneista, teorioista ja säännöistä nimittäin päädytään usein jo kirjoittamisprosessin alkuvaiheilla etsimään naurattamisen kultaista lähdettä, jota ei valitettavasti ole mahdollista löytää. Teorioiden tuntijoita kun on aina enemmän kuin käytännön taitajia, ja jos huumoria lähdetään luomaan kaikennäköisiä erilaisia kategorisia reunaeh-toja asettelemalla, tulee seinä hyvin nopeasti vastaan. Olennaisia kysymyksiä on kuitenkin vain yksi: mikä on hauskaa? (Varpio 2003, 155.)

Jo kreikkalainen filosofi Aristoteles pohti komiikkaa. Aristoteles kuvaili koomisuuden syn-tyvän jostain tietystä vajeesta tai rumuudesta, joka ei kuitenkaan satuttanut ketään. Aris-toteleen mielestä komedia on ”kehnompien ihmisten jäljittelyä”. (Aristoteles 1982, 21.)

Aristoteleen lisäksi myös moni muu on pohtinut komiikkaa vuosien varrella. Hieman toi-senlainen tulokulma komediaan löytyi muun muuassa Keith Gigliolta.

Konfliktit mielletään draaman elinehdoksi, kun taas komedian elinehto on tilantee-seen sopimaton käytös.

— —

On olemassa kolme pääainesosaa luodaksesi takuuvvarman reseptin hauskalle ko-medialle:

SOPIMATON TAVOITE

SOPIMATON KÄYTÖS

SOPIMATON KESKUSTELU. (Giglio 2012, 28, tekijän vapaa suomennos.)

Oma huumorintajuni kuuluu luokkaan melko synkkä tai jopa sairas. Nauran onnettomille sattumuksille, tunnistettaville tilanteille ja usein myös asioille, joille ei välttämättä olisi kovin soveliasta nauraa. Esimerkiksi Ketosen & Myllyrinteen sketsi, jossa isä lyö lastaan naurattaa, vaikka ei ehkä saisi.

Viehtymys väkivaltaan ja raivo kuuluvat komediaan. Ihan mykkäelokuvista saakka on ollut jatkuvaa väkivaltaa, mutta kokoajan tietenkin komedian ra-joissa. Se menee komedian rajoista ulos jos ihmiseltä ammutaan aivot pihalle. Sama juttu kuin se, ettei voi tappaa lasta komediassa. Sketsit kestävät myös huonosti aikaa ja jokin mikä joskus nauratti kaikkia saattaa yhtäkkiä muuttua maailman tapahtumien vuoksi loukkaavaksi. (Ketonen, haastattelu 19.1.2014.)

Myötäillääkseni Aristoteleen pohdintoja komiikasta annan seuraavaksi esimerkin ”keh-nompien ihmisten jäljittelystä” – ilman että kuitenkaan satutan sillä ketään.

Olin juhannuksena 2014 Tampereella viettämässä iltaa sekalaisessa seurueessa ja siellä eräs herra kertoi minulle illan edetessä ystävästään, joka on kuulemma äärimmäisen huono naisten kanssa ja vielä kaiken lisäksi melko tyhmä. Kerran tämä kyseinen ystävä oli puolivahingossa saanut erään daamin luokseen ja päässyt hänen kanssaan harrastamaan erotiikkaa. Tämän tositarinan pohjalta kirjoitin seuraavan sketsin, joka kulkee työnimellä ”Sormi peppuun”.

Kaikessa yksinkertaisuudessaan tämä on mielestäni malliesimerkki hauskaasta sketsistä. Se myös sopii täydellisesti Giglion määrittelemään hyvän komedian reseptiin, koska kirjoittamallani kohtauksella on sopimaton tavoite, siinä nähdään sopimatonta käytöstä ja käydään sopimaton keskustelu.

INT. MAKUUHUONE -- YÖ

Seinällä näkyy varjokuvana, kuinka MIES, 27, panee NAISTA, 21, takaapäin. Vauhti kiihtyy.

NAINEN

Aah, pistä sormi perseeseen, pistä sormi perseeseen!

MIES

Joo, okei.

Varjokuvana näkyy, kuinka mies laittaa sormen omaan perseeseensä.

Tämä on ehkä yksi parhaita sketsejä, jonka olen koskaan kirjoittanut. Se toimii, koska:

- a) se on lyhyt ja ytimekäs
- b) siinä on kaikille tunnistettava lähtötilanne
- c) tilanne on myös hyvin samaistuttava, sillä varmasti kaikilla meillä on jonkinlaisia noloja kokemuksia tai häpeää seksiin liittyen, joista ei vain ole uskaltanut puhua ääneen
- d) sketsin loppuisku on yllätyksellinen
- e) sketsi perustuu tositahtumiin ja kuullessani alkuperäisen tarinan minua nauratti, joten tiedän jo valmiiksi, että kuulemani tilanne toimii myös sketsiksi kirjoitettuna.

Kirsikkana kakun päällä sketsini on tuotannollisesti äärimmäisen kevyt toteuttaa. Olen myös mahdollista julkaisua helpottaakseni karsinut sketsistä näkyvän alastomuuden pois.

Olen joskus väittänyt, että minua eivät naurattaisi esimerkiksi sketsit raiskauksista, lasten hyväksikäytöstä tai aborteista, mutta kuultuani erään aborttiklinikalla työskennelleen tuttavani tarinoita, tulin toisiin aatoksiin. Hän kertoi, miten oli heitellyt abortoituja sikiöitä roskiin ja meinannut seota. Keventääkseen henkistä painolastiaan hän oli lohkaissut työ-kaverilleen: ”Tälläkin on niin jäntevät kädet, että siitä olisi tullut varmasti hyvä koripalloilija”. Ja näin heidän ahdistuksensa purkautui naurun kautta edes osittain. Huumorintaju ja hauskuus ovat kumpikin erittäin venyviä käsitteitä – välillä ihmisten on oman selviytymisensä kannalta vain pakko nauraa myös niille ikävimmille asioille. Näin ollen olen tullut lopputulokseen, että mikään aihe ei ole liian pyhä raiskattavaksi huumorilla.

Huumorintutkija Marianne Keisalon mielestä vitsin onnistuminen riippuu siitä, missä ajassa, paikassa ja kulttuurissa vitsi kerrotaan. Myös sillä on väliä, kuka vitsin kertoo ja kenelle. Esimerkiksi raiskausvitsit otetaan paremmin vastaan, jos kertojana on nainen. (Latvala 2016.)

Kesällä 2014 osallistuin käsikirjoittaja Lassi Vierikon vetämälle komediakäsikirjoituskurssille. Pohtiessamme komedian määritelmää Vierikko totesi: ”Ilman tuskaa ei ole komediaa.” Vierikon mielestä jotkin asiat olivat liian kipeitä käsiteltäviksi tietoisella tajunnan tasolla, minkä takia monet huumorinkirjoittajat käsittelevätkin ja pehmentävät kipupisteitään huumorin avulla.

Komedia syntyy suurimmista peloistamme. Katsojat haluavat, että valkokankaalla toteutuisivat kaikki toiveemme, mutta samanaikaisesti ilahdutaan, mikäli edessä siintää epäonnistumisen uhka. Me nauramme koomiselle käänteisyydelle, jossa toiveiden täyttyminen yhtäkkiä hylätäänkin, kun eteemme astuvat suurimmat pelkomme. Me nauramme, koska se ei tapahdu meille. Jahdatessamme suurinta toivettamme, haluamme nähdä kaikkein pahimman, mitä voi tapahtua. Jotta komedia toimisi, tarinan sankarin täytyy kohdata suurimmat pelkonsa. Se voi yksinkertaisesti olla hänen suunnitelmansa epäonnistuminen tai pelko häpeästä, kun epäonnistuminen paljastuu. (Voytillia & Petri 2003, 63, tekijän vapaa suomennos.)

Käsikirjoittaja Johanna Vuoksenmaan määritelmä hyvästä huumorista on yksi parhaita kuulemiani: ”Hyvä huumori auttaa meitä ymmärtämään sekä sietämään omaa epätäydellisyyttämme ja inhimillisyyttämme. Hyvä huumori saa nauramaan ääneen ilman naurumorkkista, eli tunnetta siitä, että on nauranut jutulle, jolle ei olisi halunnut nauraa.

Hyvä huumori lisää ymmärrystä ihmisistä ja maailmasta, antaa voimaa ja toivoa”. (Marjamäki 2007, 14.)

3.1 Sketsin lyhyt määritelmä

Huumorin idea ylipäättensä on se, että se yllättää ja ilahduttaa. Katsoessamme mitä tahansa sketsisarjaa, voimme huomata kuinka sketseissä usein meille kaikille tuttuja arkipäiväisiä asioita käännetään päinvastaiseksi, hieman vinoon tai yhdistetään kaksi toisistaan poikkeavaa asiaa. Toki sinne lisäillään – tai ainakin yritetään lisätä humoristisia elementtejä juurikin niiden hassujen hattujen ja tekoviiksien avulla, mutta sketsin lähtökohdana pitäisi aina olla jokin hauska tilanne tai henkilö, ei peruukki tai puhevika.

Sketsi lyhyt (tavallisesti yhden kohtauksen mittainen humoristinen) esitys televisio-ohjelmassa, revyyssä tms. (Grönroos 2006, 113.)

Wikipedia puolestaan sanoo sketsin olevan tavallisesti tilannekomiikan varaan rakentuva kestoltaan lyhyt komediallinen esitys, joita esitetään tavallisesti televisiossa, radiossa tai erilaisissa tilaisuuksissa. Sketsien avulla voidaan käsitellä esimerkiksi parodian keinoin erilaisia asioita ja ilmiöitä. Wikipedia määrittelee sketsien rakentuvan usein jonkin kärjistetyn tai epätavallisen tapahtuman varaan: tavallista on yhdistää sketsissä asioita, joiden ei yleensä kuvitella liittyvän toisiinsa ja rakentaa näin huvittava tilanne.

Miksi sketsit ja huumorin tekeminen kuulostavat näin helpoilta jopa Wikipedian mukaan, vaikka kaikki koomikot ja huumorin kirjoittajat kuvailevat komediaa ja sen tekemistä kaikkein vaikeimmaksi lajiksi?

3.2 Sketsiviihteen historiaa

Vaikka Suomi tulikin eurooppalaisittain televisiotoimintaan hieman jälkijunassa, yhdessä suhteessa meillä oltiin pioneereja. Suomi oli yksi harvoista Euroopan maista, joissa kaupallinen televisio aloitti ennen valtiojohtoista televisiota. Koska TES-TV oli alun perinkin perustettu amerikkalaisen kaupallisen mallin mukaisesti eivätkä sitä sitoneet Yleisradion ohjelmatoiminnan periaatteet, sen ohjelmisto oli hyvin viihdepainotteista. (Wiio 2007, 354–360.)

1950-luvulla Yleisradiossa ei osattu vielä nähdä television tulevaisuutta. Televisiota pidettiin riskialttiina seikkailuna, minkä takia Yleisradiolla haluttiin pysyä tutun ja turvallisen radion parissa. Juuri tämän takia teekkarit ehättivät Ylen edelle ja radioinsinööriseura järjesti ensimmäisen julkisen televisiolähetysten 24.5.1955. Lähetysten ohjasi ja juonsi Lasse Pöysti, ja ensilähetyksessä nähtiin myös Suomen historian ensimmäinen sketsi. Sketsin esitti Pöystin näyttelijäpuoliso Birgitta Ulfsson ja hänen kollegansa Nils Brandt. Aihe sketsiin oli poimittu Miss Universum Armi Kuuselan ja hänen filippiiniläismiehensä junamatkasta ympäri Suomea, kun ihmiset olivat käyneet katsomassa heitä pientä maksua vastaan. (Annala 2006, 15).

TES-TV tutustutti katsojat amerikkalaistyyppiseen TV-viihteeseen, visailuihin (Tupla tai kuitti), show-ohjelmiin ja TV-sarjoihin, ja Mainos-Televisio jatkoi samoilla linjoilla. Mainos-Televisio teki huippusuosittuja kotimaisia versioita amerikkalaisen television perusgenrestä tilannekomediasta. Näitä olivat mm. Hannes Häyrisen tähdittämät Kaverukset (1962–1965) sekä Hanski (1966–1973). Todellinen ”maikkariviihteen” symboli oli epäilemättä kuitenkin vuonna 1963 alkanut Me Tammelat, supisuomalainen vastine amerikkalaisille perhetilannekomedioille. Kaupallista televisiota onkin syytetty suomalaisen television amerikkalaistumisesta ja ”hömppäviihteen” luomisesta. (Wiio 2007, 354–360.)

Puhuttaessa suomalaisesta sketsiviihteestä, sen synnystä ja historiasta jokaisen huulilta lipsahtaa yksi ja tietty nimi: Spede Pasanen.

Olin 12-vuotias, kun äitini kertoi minulle Speden kuolleen. Juoksin huoneeseeni, piilouduin sängyn alle ja purskahdin itkuun. Miten pientä tyttöä voi noin kirpaista jonkun ”täysin tuntemattoman” henkilön menehtyminen? Mene ja tiedä.

Ehkä siksi, että Speden tuottamiin viihdeohjelmiin liittyy niin paljon hyviä muistoja lapsuudestani. Meillä oli yleensä sauna juuri ennen Speden Spelejä, ja meillä oli aina kova kiire pois löylyistä katsomaan sitä! Hauskinta viihdettä oli yrittää kopioida veljieni kanssa Speden kilpailuja. Lempparipelimme oli ”Silmät kiinni nyt, jalasta kiinni nyt”, jota olen Speden ajoista lähtien järjestänyt monissa omissa juhlistanikin hauskana ohjelmanumerona. Voisin siis väittää, että Spede oli iso osa varttumistani – ja vaikuttaa omaan tekemiseeni varmasti jollain tasolla edelleen.

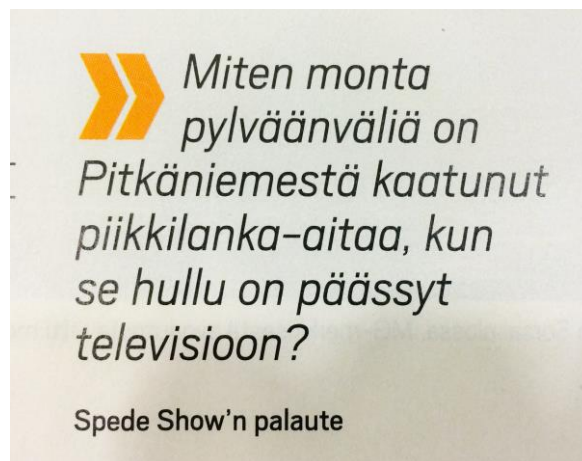
Vierailin jouluna 2015 Tallinnassa, ja pöytäseurueeseemme lyöttäytyi kaksi virolaista miestä. He puhuivat melko hyvää suomea, ja sain vihdoinkin esitettyä kauan mieltäni väkijoukon kysymyksen: ”Miksi te virolaiset puhutte niin hyvää suomea?” Miehet alkoivat nauraa.

”Spede Show”, kuului lyhyt ja ytimekäs vastaus. En voinut uskoa korviani.

Oli yksi ja ainoa suomalainen kanava, mikä näkyi Virossa – emme nimittäin halunneet katsoa venäläistä televisiota. Niinä pimeinä kommunismin ja Neuvostoliiton aikoina Spede Show ja Nasse-setä olivat kuin raikas tuulahdus ja valonpilkahdus elämässämme. Viikon kohokohta. Siinä samalla opimme myös suomen kielen. (Tuntematon mies, keskustelu 24.12.2015.)

Spede aloitti aikalaistensa tavoin Yleisradion viihdepuolella Ylen radio-ohjelmassa. Speden fyysinen komiikka ja vekkuli ulkonäkö eivät kuitenkaan päässeet täysiin oikeuksiinsa radiossa. Vuoden 1964 tammikuu oli käänteentekevä hetki, sillä Mainos-TV:ssä alkoi pyöriä Spede Show.

”Mä lähdin liikkeelle siitä, että mä teen mahdollisimman kreisiä, joko siitä tykätään tai ei”, Spede kertoi ylioppilaslehdessä 1982.

Kuvio 1. Lähde: Ilta-Sanomien erikoislehti 8/2011 Spede

Aivan ensimmäinen Spede Show oli viidentoista minuutin suora lähetys, jossa Simo Salminen paikalla oli Viki Klimenko. Spede kertoi, että alkuaikoina oli kovin puuhaa hankkia ohjelmaan tarvittava rekvisiitta, tavallisesti hän tyhjänsi oman asuntonsa autoon ja ajoi kamat studiolle. (Hietamies 1973, 6.)

Spedeä voi kutsua kaupallisen TV-viihteen suurimmaksi ja tuotteliaimmaksi tekijäksi. Speden Spelien lisäksi hän ehti tehdä MTV:lle erinimisiä sketsiohjelmia yli kolmesataa jaksoa vuosina 1964–1974 ja 1984–1987. Kaiken tämän lisäksi hän tai hänen tuotantoyhtiönsä toimi tuottajana etenkin 1990-luvulla lukuisissa sketsi- ja viihdesarjoissa, esimerkiksi vaikkapa Speden itsensä kehittämä visailu Kymppitonni (1985–2005), Pirkka-Pekka Peteliuksen ja Aarne Kallialan Pulttibois (1989–1991) ja Manitbois (1992) sekä Vesa-Matti Loirin Vesku Show (1988–1991) ja Jukka Puotilan TsaTsaTsaa (1993). Speden komiikka perustui kekseliääseen verbaalihuumoriiin ja sanaleikkeihin, toisaalta liioiteltuun fyysiseen crazy-huumoriin eli naamanvääntelyyn, hassuihin eleisiin ja ruumiinkieleen. Sen sijaan Spedeä ei kiinnostanut poliittinen huumori eivätkä myöskään seksipitoiset kaksimielisyydet. Hän pyrkiikin tunnetusti pitämään ohjelmiansa moraalisen tason korkeana ja tekemään aivan kirjaimellisesti koko perheen viihdettä. Speden TV-sketsistä sai alkunsa myös suomalaisen viihteen kuuluisin hahmo Uno Turhapuro vuonna 1971. (Wiio 2007, 361–363.)

Moraali on sitä, että me suhtaudumme hyvin vakavasti ajanvietteen tekoon. Emme me huitaise tuosta noin, välinpitämättömästi ja kyynisesti, ja heitä sitten roskaa kansan silmille. Katsomme, että tämänkaltaisen ajanvietekin on tarpeellista ja niin ollen tärkeä laji siinä missä moni muukin laji. – Spede Pasanen (Aitio, 2002, 83.)

Spede on osannut kuvailla hienosti moraalia, mutta pohtiessani joitakin Speden luomia hahmoja en voi mieltää niiden olevan kovinkaan korkealla moraalisella huumorintajuilla luotuja. Esimerkiksi Nasse-setä on koko ajan juovuksissa ja vihaa lapsia. Televisiokuluttaja Tyyne taas tyrkyttää itseään melko estottomasti, puhuu miesseikkailuistaan ja vilauttelee sääriään.

Kolikolla on myös aina kääntöpuolensa, ja vaikka kuinka ihailenkin Speden elämäntyötä, on pakko miettiä, miten hänen huumorinsa purisi esimerkiksi nyt 2000-luvun puolella.

Onhan sitä helppo väittää, että ennen oli joku yksi yhteinen asia, mistä kaikki tykkäsivät... Mutta kun kuuntelee aikalaisten lausuntoja, esimerkiksi mun vanhempien ikäisiltä ihmisiltä, niin ei nekään mitään Uno Turhapuroa tai Spede Showta kunnioittaneet. Katsotuin ohjelma kun ei tarkoita sitä, että kaikki siitä tykkäsivät. Ne ei vaan pystyneet valitsemaan mitään muuta, kun oli vaan kaksi kanavaa ja yksi komediasarja, jota esitettiin kerran viikkoon. Sitten ne eivät joko katsoneet sitä, tai katsoivat – mutta eivät nauraneet. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

3.3 Mikä suomalaisia naurattaa?

Olen matkustellut elämäni aikana melko paljon ja asunut muutamaan eri otteeseen ulkomailla pidemmän aikaa, joten olen sitäkin kautta saanut hieman perspektiiviä suomalaisuuteen ja suomalaiseen huumorintajuun.

Koska olen suomalainen ja tykkään nauraa itselleni, minua naurattaa esimerkiksi suomalaisille tyypilliset maneerit: kuinka turvaväliä toisiin ihmisiin pidetään vähintään kaksi metriä, small talk on täysin tuntematon käsite, ja hieman kärjistettynä suomalaisen romanttinen illallinen koostuu päkistä kaljaa ja grillimakkarasta.

Ei harmainta aavistusta mikä suomalaisia tai ihmisiä yleensäkin naurattaa. Se juuri on huumorin suola ja kynnys, että se on niin helvetin henkilökohtaista. Kirjoittaessa ja ideoidessa ei voi luottaa kuin siihen vaistoon, että mikä huvittaa itseä, naurattaa myös suurinta osaa muista ihmisistä. Tärkeää on se persoonallisuus, jonka kukin kirjoittaja tuottaa. Jokainen meistä hahmottaa ympäröivän maailman ja todellisuuden hieman eri tavalla. Tästä omasta havaintomaailmasta kertominen persoonallisella tavalla on kelpo määritelmä taiteelle ja pätee samalla myös komiikkaan. Komiikan kirjoittaminen vaatii vähintään yhtä paljon ajattelutyötä kuin mikä tahansa muukin kirjoittaminen. (Korpela, haastattelu 5.2.2014.)

Siitä mikä suomalaisia erityisesti naurattaa mulla ei ole aavistustakaan. En ole koskaan pohtinut komedian tekemistä siltä kantilta, että nyt mun pitäisi naurattaa suomalaisia. Se on semmoinen mysteeri, joka mua ei edes kiinnosta. Se miten sitä hauskuutta mitataan sillä alalla, jossa mä olen hauskaa tehnyt, on aina katsojaluvut... On voitu sanoa, että nyt on osuttu kultasuoneen, jos sarjalla on yli miljoona katsojaa, mutta tällainen väistämättäkin edustaa sellaista demokratiaa, johon mulla ei ole kosketuspintaa. En usko, että pystyisin sanomaan mitään yhtä asiaa tai edes suurta linjaa mikä naurattaisi, saattikka kertomaan mistä syystä se naurattaa. Opiskelijat nauravat ihan eri asioille kuin heidän vanhempansa, tai teinit – tai vaikkapa Itäkeskuksen skinit. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Olen havainnut kantapään kautta, että suomalaiset ymmärtävät keskivertoa paremmin sarkasmia. Kantapään kautta siksi, että olen matkustellessa tullut vahingossa loukanneeksi ihmisiä, jotka eivät täysin ymmärrä sitä häilyvää rajaa, milloin vitsailen tai milloin kommenttini on ollut hyväntahtoisen sarkastinen eikä tarkoitettu otettavaksi tosissaan. Suomessa on myös todella suosittua vitsailla viinasta ja saunasta, eli kännissä säheltämisestä ja alastomuudesta. Kaikissa maissa en välttämättä uskaltaisi ottaa esimerkiksi känniseksiä puheeksi, mikäli haluan välttää ihmisten vaivaantuneisuuden ja olla kohtelias.

Suomalaisia tuntuisi naurattavan tilanteiden tunnistettavuus. Ihmiset tunnistavat tiettyjä juttuja omasta elämästään ja näille arkisille tai joskus jopa kipeillekin asioille annetaan tavallaan lupa nauraa - ja näin ollen mahdollisuus vapautua niistä välillä kiusallisistakin tilanteista naurun kautta. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Suomalaisia naurattaa kaikki. Arjessa tapahtuvat sattumukset. Hauskat hahmot. Viina, pissä, kakka. Ihan kaikki. Nykyään myös poliittinen huumori, koska politiikassa on särmää. (Noronen, haastattelu 18.11.2015.)

Olen huomannut, että vitsin selkeys on avainsana. Katsojat tuntuvat haluavan nopeaa ja helppoa. Jos yritetään rakentaa hirveästi tasoja tai keksiä pyörää uudestaan, sellainen metatason huumori ei vaan mene läpi. (Vierikko, haastattelu 29.10.2015.)

Sketsin kirjoittamisessa korostuu idea ja sen idean esittely. Sketseissä premissi, eli lähtökohta on keskeinen. Sketsin täytyy toimia myös taaksepäin. Sen mitä luvataan alussa, täytyy tulla lunastetuksi lopussa. Muutoin katsoja saattaa hämmentyä eikä saa jutun juonesta kiinni. Mikäli katsoja ei tajua sketsin ideaa eikä tavoiteltua reaktiota eli naurua tai huvittuneisuutta synny, on epäonnistuttu.

Se minua välillä vähän hirvittää, jos yleisöäänestyksissä menestyneitten viihdeohjelmien tai niiden tekijöiden lista kertoo totuuden suomalaisten viihde- mausta. En halua mainita esimerkkejä, mutta arvannet, keitä ja mitä tarkoitan. On meillä onneksi esimerkkejä myös älykkäämmän viihteen jakeluun menosta. Yhtenä omana suosikkiesimerkkinä mainitsen V-tyylin, joka oli ponnahduslauta Andre Wikströmille, Stan Saanilalle ja muulle ennakoluulottomalle porukalle. Hyvät ja huonot uutiset on tuoreempi esimerkki vastaavanlaisesta onnistumisesta, mutta toki siinä monet herkkupalat ovat syntyneet improvisaation tuloksena. (Vuorinen, haastattelu 26.1.2014.)

Tuntuu, että Suomessa on vielä tietynlaista Pirkka-Pekka Peteliuksen ajoille jäänyttä koulukuntaa – eli hassuista hahmoista tykätään. Alun perinhän Putouksessakin se sketsihahmokilpailu oli Jani Volasen kieroutunut läppä, mitä ei vaan ymmärretty. Niiden sketsihahmojen piti olla oikeasti tosi huonoja ja yllättäen koko sketsihahmokilpailusta tulikin koko ohjelman suosituin osuus! Kyllä se mun mielestä kertoo jotain suomalaisesta huumorintajusta ja sen tasosta. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Ehkä juuri tästä syystä James Potkukelkka ”Apuva” -kiljahduksineen ja Kummelit sutkauksineen ovat jääneet elämään. Myös Putouksen sketsihahmokilpailu nauttii vuodesta toiseen edelleen suurta suosiota, eikä tarttuvilta hokemilta voi välttyä, mikäli yhtään seuraa sosiaalista mediaa tai poistuu kotoaan ihmisten ilmoille.

”Mikään ei saa puskaradiota laulamaan yhtä nopeasti kuin nauru. Ihmiset jäljittelevät kuulemiaan hauskoja sutkauksia kouluissa välitunneilla tai työpaikan kahvitauoilla”. (Voytillia & Petri 2003, Introduction, tekijän vapaa suomennos.)

3.4 Miten sketsin käsikirjoittaminen eroaa muusta kirjoittamisesta?

Rakastan kirjoittaa sketsejä siksi, että ne ovat niin nopeita. Kärsimättömänä ihmisenä minulla on tietty kiintiö siinä, kuinka paljon jaksan jumpata tekstiä edestakaisin, muuttaa henkilöhahmoja, juonikuvioita tai tapahtumapaikkoja palvelemaan alkuperäistä ideaa. Esimerkiksi pidempiä käsikirjoituksia kirjoittaessani olen jäänyt pitkiksi ajoiksi ihmettelemään kohtauksia, niiden järjestystä ja miettimään, miksi teksti ei toimi. Vaikka sketsikäsikirjoittamisessa vaaditaankin tiettyä pitkäjänteisyyttä ja rakenteellista silmää vitsin paikalle, kirjoittaessa sekalaisten ideoiden pohjalta, niistä huomaa helposti ja melko nopeasti, onko idea hyvä vai huono – ja taipuuko se edes sketsiksi.

Elokuvat ja televisiosarjat koostuvat monista eri kohtauksista, jotka linkittyvät toisiinsa. Sketsi itsessään on yksi kohtaus, mutta sen ei tarvitse linkittyä yhtään mihinkään. Se on ohi yhtä nopeasti kuin alkoikin.

Sketsimaailma antaa myös paljon mahdollisuuksia toteuttaa mitä hulluimpia ideoita, eikä kaiken tarvitse näyttää tai kuulostaa niin uskottavalta tai realistiselta. Mikäli esimerkiksi kirjoittaisin vakavasti otettavaa sairaalasarjaa, minun olisi pitänyt tehdä sitä ennen paljon taustatöitä siitä, miten sairaalat toimivat. Sketsejä kirjoittaessani voin oikaista tällaisia mutkia melko surutta, ja ehkä suurin osa hauskuutta tuleekin juuri siitä, kun kaikkea ei tarvitse ottaa niin tosissaan vaan minulla on lupa leikkiä ja venyttää erilaisia henkilöitä, tilanteita ja tapahtumapaikkoja mielin määrin.

Sketseissä, varsinkin jos tekee sketsisarjaa, ihanuutena on se, että voi seikkailla huumorin varjolla monissa eri maailmoissa, eikä tarvitse miettiä jatkuvuuksia tai henkilöhahmojen kehittymisiä – kun eihän ne siitä mihinkään kehity. Sketsit ovat minielokuvia. Komediasarjaa tehdessä jokaisen kohtauksen ei tarvitse naurattaa ääneen, eikä toki aina sketseissäkään, mutta kyllä lähtökohta on se, että jokainen sketsi päättyisi vitsiin ja nauruun. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Kyllähän takaraivossa on selkeä taju siitä, minkälainen on elokuva ja mitä taas on sketsi... Mutta totta kai siihen se simppelein vastaus on se, että kun sä kirjoitat jotain pidempää tekstiä, niin siinä täytyy kokoajan miettiä kokonaisuutta ja elokuvan kaarta. Sketsejä taas kirjoitetaan kohtaus kerrallaan, niin ei tarvitse miettiä mitään muuta kuin sitä yhtä kohtausta. Kokonaisdramaturgiaa ei tarvitse siis miettiä sketseissä niin paljoa. Sketsi saa olla juuri sen mittainen mitä on. Jos se on kahden sivun juttu, niin se on kahden sivun juttu, tai jos neljäntoista sivun, niin ei sekään ole ongelma. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Haastatteluja tehdessäni kuulin myös useammalta eri käsikirjoittajalta termin ”rönsyttäminen”. Siitä on kuulemma tullut jo oma hokemansa käsikirjoittajien keskuudessa. Rönsyttäminen tarkoittaa idean venyttämistä niin pitkälle kuin se ikinä vain suinkin kantaa. Ei siis tyydytä ensimmäiseen mieleen tulleeseen ideaan, vaan haetaan kierros kierrokselta siihen lisää hauskuutta ja tasoja rönsyttämällä.

Yhtä mieltä oltiin myös siitä, että sketsit ovat todella paljon näyttelijän vastuulla.

Sketsien kirjoittamisessa pitää miettiä vielä yksi kierros kaiken päälle. Eli yleensä kun käsikirjoitus on valmis, niin sitten se on valmis – mutta sketsikäsikirjoittamisessa vielä kerran mietitään, että voisiko käsikirjoitusta ja niitä tilanteita vielä kasvattaa. Myös jo kirjoittaessa pitää miettiä, että miten näyttelijät taipuvat sketsiin ja onko sen toteuttaminen edes mahdollista. (Noro-nen, haastattelu 18.11.2015.)

Yksi aika selkeä ero on se, että sketsit ovat tosi paljon näyttelijän työmaata. Sketsi voi olla paperilla vaikka miten hauska, mutta mikäli näyttelijä ei saa siitä hauskuudesta kiinni, se on yhtä tyhjän kanssa. Draamassa kun näyttelijät pystyvät aina edes jollain tasolla samaistumaan käsikirjoituksessa haettuun emotioon. Ei varmastikaan ole siis sattumaa, että usein sketseissä näyttelijät ovat myös itse kirjoittamassa. Se on kuitenkin niin aiheellinen osa prosessia, että ymmärtää mikä se tilanne on ja mistä vitsi syntyy. Jos ohjaaja ja käsikirjoittaja tulevat lukemaan pelkän tekstin, niin käsikirjoitusformaattina se on aika haastavaa saada se hauskuuden koko kirjo luettavaksi tai selväksi sille lukijalle. (Vierikko, haastattelu 29.10.2015.)

Jos jonkin asian voi selittää vertaamalla sitä seksin harrastamiseen, se kannattaa tehdä. Sketsikäsikirjoittaminen on kuin harrastaisi seksiä – tiettyssä ja oikeanlaisessa rytmissä.

Itse asiassa sketsikäsikirjoittaminen ei saisi erota muusta kirjoittamisesta kovin paljoa, sillä myös sketsin pitää hengittää tiettyssä rytmissä. Kuvaavin ja osuvin vertaukseni on edelleenkin seksi. Virheellisesti luullaan, että tärkeintä seksissä on perseenräjäyttävä orgasmi. Ei ole! Sillä sellaista ei synny, ellei sitä ennen ole tapahtunut asioita, jotka ovat manipuloineet mielen sellaiseen tilaan, jossa orgasmin hetkellä huutaa kieli suorana Hoosiannaa. Onnistuneessa sketsissä kaava on sama. Sinun täytyy provosoida, kutittaa, ärsyttää, houkutella, maanitella, härnätä lukijan/katsojan mieli sellaiseen tilaan, että hän suorastaan kiljuu sitä täysvartista perseenrepijää (punch line) sisäänsä. Ja joskus se saattaa olla sketsin lopussa sanomaton sana, pelkkä katse tai jokin täysin odottamaton reaktio. Itku, nauru, värisevä alahuuli tai muu sellainen. Ei siis aukikirjoitettu selitystulva, joka vastaisi seksin jälkeen esitettyä kaiken tappavaa kysymystä: olinks mä hyvä ja sait säkin? (Vuorinen, haastattelu 26.1.2014.)

4 Ideasta tuotantoon

Huumorikäsikirjoittamiseen ei ole Suomessa tunkua. Tehdessäni opinnäytetyöni haastatteluja, useimmat käsikirjoittajat varoittelivat minua jo etukäteen: ”Toivottavasti sulla on varasuunnitelma.”

No televisiokanavathan ovat kaikki kuolemassa, että siinä mielessä opiskelet ihan hyvää alaa (Dahlman, haastattelu 29.10.2015).

Monet ovat tehneet pitkän uran käsikirjoittajina ja ohjaajina juurikin komedian parissa ja nähneet vuosien saatossa, miten ala on muuttunut.

Me saatiin Studio Julmahuvien kanssa tehdä heti mitä huvitti, koska oli vuosi 1994. Alun perin me tehtiin pilottijaksoon käsis – ilman mitään kokemusta mistään! Se kuvattiin, mutta ei sitä koskaan näytetty, koska se oli niin paska. Mutta me saatiin silti kuvata se ja se leikattiin meille eteen, ihan vaan että me nähtäis miten paska se on. Sen pohjalta me saatiin kuitenkin tehdä seuraavana kesänä TV-sarja, neljä jaksoa, mentaliteetilla ”tehkää nyt ja oppi-kaa”. Meille annettiin vaan lisää rahaa, että tehkää, tehkää. Ei meidän tekstejä kukaan kontrolloinut. Eikä tarvinnut lähettää niitä hyväksyttäväksi tuottajille. Ehkä sen takia me opittiinkin niin nopeasti ja meistä tuli hyvin omanlaisiamme ja myöskin palkittuja. Se nykyinen syyni, jonka alle tekijät joutuvat tekstiensä kanssa on täysin sietämätön. Se on myös prosessina täysin virheellinen! Tekstejä arvioivat ihmiset, joilla on mahdollisesti täysin eri huumorintaju kuin tekijöillä. Eihän siitä voi seurata mitään muuta kuin katkeroitumista tekijöille, kaikkien prosessien hidastumista ja paikallaan junaamista, ilman että kukaan pääsisi oikeasti tekemään mitään. Murros alkoi tapahtua joskus ehkä vuosina 2003–2004. Ranuan kummit voitti Venlan ja sama tiimi halusi jatkaa tekemistä yhdessä. Mä hämmennyin aika paljon, kun yhtäkkiä meiltä pyydettiin käsiksiä etukäteen. Lopulta me sitten kirjoitettiin esimerkiksi käsikirjoitukset tilaajalle ja he pyysivät meidät palaveriin. Siinä niitä käsiksiä pyöriteltiin ja alettiin käydä läpi sketsi kerrallaan, että tämä on hauska, tämä ei ole hauska, missä tässä sketsissä on huumori, he eivät ymmärrä... Kuuntelin hetken ja palaverin jälkeen kättelin tuottajaa ja sanoin, että mä en ole enää tässä projektissa mukana. Enhän mä voi taantua taaksepäin urallani, että mitä enemmän voitan palkintoja, sitä enemmän mun tekemisiä aletaan kontrolloida. Siinä on joku ihan pikkunen logiikkavirhe. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Vielä 90-luvulla saattoi saada sketsisarjan tuotantoon vain kertomalla suurin piirtein, mitä ollaan tekemässä ja kenen kanssa, näyttämättä yhtään käsikirjoitusta tuottajille tai kanavien tilaajille. Nykyään se on kuulemani mukaan suorastaan mahdotonta.

On olemassa kaikennäköisiä tuotantoyhtiöitä, jotka mielellään lukevat tarjottuja sketsejä, mutta sarjan saaminen tuotantoon on haasteellista. Me haudattiin Ketonen ja Myllyrinne -sarja monta kertaa. Käytiin pieni nippu sketsejä kourassamme kaikki mahdolliset tuotantoyhtiöt läpi. Palaute oli aina, että meidän sketsejä ei oikein ymmärretty ja ne olivat liian väkivaltaisia ja synkkiä. Neloselle tehtiin pilottijakso ja sieltä sanottiin heidän ottavan meihin kahden viikon päästä yhteyttä. Aina se on muka kaksi viikkoa, mutta todellisuudessa

niistä kuuluu ehkä aikaisintaan puolen vuoden päästä. Sitten tuli uusi kanava SubTV, jolla ei ollut mitään omaa ohjelmistoa. Vihdoin kolmen vuoden odotteen ja taistelun jälkeen me saatiin täysin vapaat kädet sketsisarjan tekemiseen, SubTV:n ostaessa meidän sketsisarjan ohjelmistoonsa. (Ketonen, haastattelu 19.1.2014.)

Nykyään tarvitsee vähintään demovideon lähestyessään tuotantoyhtiöitä ja sekin on melko kivinen ja epävarma tie.

En keksi enää nykyään muuta keinoa saada sketsisarja tuotantoon kuin suhteilla tai tekemällä älyttömän hyvän demon. Tuotantoyhtiöiden on pakko pelata varman päälle, niin surullista kuin se onkin. Se, että käytetään pelkästään tiettyjä koomikoita ja jo valmiita staroja tuntuu olevan huudossa. Juuri he ovat niitä tahoja, joiden ei tarvitse enää todistaa olevansa hauskoja, mutta kyllä me nuoret ja tuntemattomat vaan joudutaan se demo tekemään, että nähdään millainen flow siinä meidän tarjoamassa huumorissa on. Tuottajat pelkäävät, että jos olet tuntematon, niin kukaan ei naura. (Vierikko, haastattelu 29.10.2015.)

Jos ajattelet sitä, miten itse saisit sketsisarjan myytyä, niin suosittelen että vikittelet hyvät näyttelijät innostumaan siitä kässäristä. Hyvien näyttelijöiden avulla taas saat ison tuotantoyhtiön innostumaan. Näin todennäköisyys, että saat sarjan myytyä isolle kanavalle on merkittävästi suurempi. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Nopeasti summattuna tulevaisuudennäkymäni sketsikäsikirjoittajana eivät ole kovinkaan ruusuiset. Alalla kilpailu on äärimmäisen kovaa, ja ilmeisesti vain uimalla suosittujen näyttelijöihin liiveihin minulla on suurempi mahdollisuus saada jokin tuotantoyhtiö edes vilkaisemaan tekstejäni. Olenkin tätä opinnäytetyötä kirjoittaessani paininut niin surun kuin epätoivon kanssa pohtien opiskelinko neljä vuotta täysin turhaan.

Itse näen tämän murroksen kuitenkin pikemminkin mahdollisuutena kuin uhkana. Vaikka televisio onkin hiljaa kuolemassa, aikalaisillani on taskussaan yksi iso valttikortti:

Internet.

4.1 Mitä sketsisarja vaatii menestyäkseen

Paula Noronen summasi melko ”vaatimattomasti”, että sketsisarjan menestyminen vaatii onnistumista *kaikilla* osa-alueilla.

Käsikirjoitus, näyttelijät, ohjaus, leikkaus, puvustus. Kaiken pitää onnistua. (Noronen, haastattelu 18.11.2015.)

Todella vaikeaa sanoa, mistä jonkun suosittun sketsisarjan ympärille muodostunut hype johtuu. Menestys on niin vaikeesti määriteltävä asia, että se voi lukita

kaiken luovuuden jos aattelee että no tähän on jo tehty. Kannattaa vaan yrittää tehdä niin hyvä kun ikinä pystyy. Jos et nyt ihan suoraan lähde plagioimaan jotain suosittua sketsisarjaa, niin kyllä sä voit luottaa siihen jos itse kirjoitat, että ei sitä kukaan muu ole juuri samallailla tehnyt – koska ei kukaan muu ole sun aivoja. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Tarvitsemme siis originellin idean, josta lähteä tekemään juuri omalla tavalla, sekä luottoa omaan tekemiseen.

Ei ohjelmapaikkaa ja markkinointia tietenkään pidä vähätellä... Mutta esimerkiksi Siskonpeti on menestynyt osittain sen takia, että ollaan osattu tehdä juuri oikeaan aikaan naisille suunnattua asiaa. Siskonpeti on myös visuaalisesti korkeatasoinen ja sisältää musiikkia. Varsinkin tuo musiikin lisääminen sketsisarjaan on jotain sellaista, mitä ei ole vielä hirveästi nähty Suomessa. Kaikki nämä asiat yhdessä vaikuttavat varmasti Siskonpedin suosioon. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Menestyäkseen sketsisarja vaatii jollain mittapuulla mitattuna hyvän materiaalin. Esimerkiksi Siskonpeti menestyy koska se materiaali on tarpeeksi hyvää jollekin tietylle katsojaryhmälle. Ehkä ei ole juuri mulle suunnattu sketsisarja, mutta jos sitä katsoo 500 000 ihmistä uskollisesti joka viikko ja he pysyvät tyytyväisinä, niin silloin sen materiaalin on oltava hyvää jollain tasolla mitattuna. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Pomminvarman käsikirjoituksen ja oikein katsojaryhmän tavoittamisen lisäksi sketsisarjojen menestymiseen tarvitaan myös tarpeeksi näyttävää markkinointia.

Nyrkkisääntönä voidaan pitää, että ensimmäisen jakson katsojaluvut kertovat, kuinka hyvin sarjaa on markkinoitu. Sen jälkeisten jaksoiden luvut kertovat viitteitä, onnistuiko sarja lunastamaan katsojien odotukset. (Ketonen, haastattelu 19.1.2014.)

Putouksessa piti ykköskaudella olla uskomaton markkinointikoneisto. Meitä käskettiin jo suunnitella kaiken maailman mainosideoita ratikkapysäkeille ja niin edelleen. Mainoskatkoille piti myös tulla etiäisiä - kuten nykyään tulee näistä suorista viihdeohjelmista, että kaksi kuukautta ennen kuin ohjelma edes alkaa, näytetään pieniä paloja siitä mitä on tulossa. Markkinointitiimi sai vihiä siitä mitä me ollaan tekemässä ja veti yhtäkkiä kaiken markkinoinnin pois. Meidän piti demonstroida yhden jakson runko jossain kämässä luokahuoneessa näytellen, miten se puoltoistatuntia about tulisi menemään. Sen jälkeen ei paljoa näkynyt mitään ratikkapysäkkimainoksia. Ehkä just ja just tuli joku pikkubanneri Hesarin. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Aiemmin sarjojen menestymiseen vaadittiin myös otollinen esitysaika. Vaikka sarja olisi ollut miten timanttinen ja onnistunut pienintäkin piirtoa myöten, ei sitä nähnyt kukaan, jos se esitettiin tiistaina iltapäivällä kello neljältä. Internetin myötä esitysaikalla ei ole niin suurta painoarvoa kuin ennen.

En usko, että sillä esitysaikalla on nykyään enää mitään väliä. Toki jos se tulisi

maanantaina kahdeltatoista aamupäivällä, niin ehkä siinä tapauksessa. Mikä tahansa ohjelma, joka tulee seitsemän ja yhdentoista välillä illalla on katsojien tavoitettavissa. Ja nykyään melkein jok'ikinen mummo osaa katsoa jakson jälkikäteen tai etukäteen netistä – jopa minä osaan tehdä sen. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Jotta mainostajat kiinnostuisivat ostamaan mainosaikaa sketsisarjojen tauoille, pitäisi sarjassa olla tarpeeksi monta jaksoa, jotta sarja löytäisi vakiintuneen katsojakunnan. Sarja tarvitsee katsojia, jotka palaavat yhä uudestaan sen pariin, ja tätä mainostajakin odottavat. (Ketonen, haastattelu, 19.1.2014.)

Tuotantoaikataulut ja budjetit kiristyvät huimaa tahtia, eikä kuvauksissa ehditä enää harjoittelemaan niin paljoa kohtauksia etukäteen. Tämä kaikki on osasyynä flopanneisiin komedia- ja sketsisarjoihin.

Satsaus komiikkaan on Suomessa ihan naurettavaa. On perinteitä ja taitoa, mutta budjetti on niin pieni, että aina sitä jäädään itkemään, miksei meillä osata tehdä draamaa niin kuin tanskalaiset ja huumoria niin kuin britit. (Korpela, haastattelu 5.2.2014.)

Isossa-Britanniassa kuusi jaksoa vuodessa on yhden kirjoittajan ja kirjoittajaparin tekemänä on edelleen standardi. Toki komediaa, kuten draamaakin voidaan tehdä samassa ajassa ja samalla rahalla mielin määrin. Draamassa kantavana voimana olevat ihmis-suhderistiriidat ja juoni pysyvät jotenkuten uskottavana vähemmälläkin panostuksella, mutta komediaa tehdessä rikos paljastuu heti: juttu ei enää toimi eikä naurata. Suomessa on tilattu pahimmillaan yli 20 jaksoa komediaa kerrallaan, annettu muutamalle kirjoittajalle vuosi aikaa ja lopuksi ihmetelty, miksi homma ei oikein toimikaan. (Varpio 2003, 161-162.)

Eli summataanpa. Sketsisarjan menestyksen taatakseen tarvitsee sekä rahaa että aikaa. ”Kiireessä sutaistessa ei tule mitään muuta kuin kusipäisiä lapsia” on isäni neuvo – ja minusta tuntuu, että hän tietää mistä puhuu. Nopeasti ei siis voi tehdä hyvää jälkeä.

Budjettia pitää riittää kuvausten jälkeen myös markkinointiin ja jaksoja pitää olla tehty tarpeeksi, että mainostajat uskaltavat lähteä satsaamaan sarjaan.

Idea jonka pohjalta sketsisarjaa lähdetään tekemään, pitää olla tarpeeksi ajassa kiinni ja sille pitää löytyä oikea kohderyhmä. Sketsisarjassa olisi myös hyvä olla jokin aspekti, jota Suomessa ei ole ennen totuttu sketsisarjoissa näkemään. Hyvä visuaalinen ilme ei myöskään tee pahaa sketsisarjalle. Vaikka sarjat voi katsoa etu- tai jälkikäteen netistä,

otollinen ohjelmapaikka sketsisarjalle on karkeasti sanottuna noin kello 19.00–23.00, jolloin se tavoittaa eniten katsojia.

Tätä kaikkea miettiessä voi vain ihmetellä miten mikään sketsisarja on ikinä onnistunut menestymään, niin työläältä ja epävarmalta koko prosessi kuulostaa.

4.2 Sketsiviihteen nykytila

Sketsiviihteen nykytilan voisin tiivistää Jani Volasen esittämiin kysymyksiin: *Mitä sketsiohjelmia tällä hetkellä tulee telkkarista – tuleeko mitään muuta kuin suoria puolitoistuntisia?*

Ymmärrän kanavien ahdingon, rahaa tekevää lippulaivaa (Putous) yritetään venyttää niin pitkälle kuin sielu sietää ja miljoonaa suomalaista jaksaa kiinnostaa. Muut kanavat tietenkin yrittävät tehdä hattutempun perässä – siinä kuitenkin onnistumatta. Toiminnan pyöriessä suurimmaksi osaksi ja näiden suorien viihdeohjelmien ympärillä, varmasti moni oikeasti nerokas sketsisarja jää joko tuotantoyhtiöiden hyllyyn pölyttymään, tai sitten niin pienelle mediahuomiolle, ettei kukaan edes tajua katsoa sitä.

Tilanteen ollessa tällainen, ei näitä suoria sketsiohjelmia voi edes verrata nyky muodossaan, koska ne on niin hutiloiden tehtyjä. Siihen yritetään vain antaa perustelut, että no kun tämä on suora lähetys ja tilanne vaihtuu joka viikko, niin emme voi kirjoittaa etukäteen. Kun taas perinteisissä sketsisarjoissa kaikki on kirjoitettu, kuvattu ja leikattu etukäteen, minkä jälkeen se vasta koostetaan ja päätetään, että mitkä jutut on huonoja ja voi jättää pois, vaikka sinne DVD-extroihiin – jos sinnekään. Näissä nykyisissä sketsiviihdeohjelmissa selailaista ei voida tehdä, joten mielestäni niiden käsikirjoitusten tasoa on keho arvioida. Putouksen synnyttämä huumo ja heidän antama esimerkki muille kanaville on just sellainen, että meillä on tässä nyt rahaa tuova ikiliikkuja, mainostajat syytävät rahaa ja sponsorit syytävät rahaa. Kanava pystyy pysymään elossa tuollaisella ohjelmalla, vaikka ne kaikki muut uudet yrittäjät floppaisivat ympäriltä. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Ajat ovat kovat, on pakko pelata varman päälle. Vaikka viimeiset 5–6 vuotta onkin eletty jatkuva Putous-huumaa, en silti usko hetkeäkään, etteikö Suomesta löytyisi taitavia huumorikirjoittajia. Enkä usko hetkeäkään, etteivätkö suomalaiset syttyisi myös hieman oivaltavammalle huumorille.

Sketsiviihteessä ja kirjoittamisessa yleisestikin aiheiden kirjo on laajentunut ja näkökulmien kirjo on laajentunut. En tiedä vaatiko se kirjoittajalta enemmän... Mutta hauskan tekeminen on aina tosi vaikeaa, koska se huumori

syntyy katsojan päässä. Jos ei se synny niin sitten meillä ei ole mitään. Komedian tekemiseen on kuitenkin alettu suhtautua vakavammin. Aiemmin sitä ei ole hirveän kunnianhimoisesti kirjoitettu. Sitä on ehkä tehty kunnianhimoisesti, mutta ei kirjoitettu. Aiemmin kun sketsejä on saatettu tehdä silleen ”määrä korvaa laadun”-tyyppisesti. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Ainakin kotimainen sketsihuumori on monipuolistunut vuosikymmenten aikana. Ennen vanhaan sketsejä saivat kirjoittaa vaan ne, joita seksistiset ja rasistiset hahmot nauratti ja se oli ainoa mitä ostettiin. Toki tällaiselle on kysyntää edelleen – nimiä mainitsematta, mutta onneksi nykyään tehdään myös kantaaottavampaa, taiteellisempaa, synkempää ja yhteiskunnallisempaa huumoria. Tarjonnan monipuolisuuden kannalta ollaan siis ihan hyvässä jamassa. Erilaiset huumorintajut pääsevät monipuolisemman viihteen kautta edustetuksi. Viimevuosina on tehty aika paljonkin sketsisarjoja, mutta enemmän se toiminta pyörii näiden live-ohjelmien ympärillä. (Vierikko, haastattelu 29.10.2015.)

Jaan kanssasi saman kokemuksen, kun katselen vanhoja viihdeohjelmia, joille olen aikanaan nauranut ja jopa moneen kertaan jotain sketsiä videolta kelannut. Enää en näe niissä mitään hauskaa. Tulee jopa aavistuksen kiusaantunut olo, vaikka tunnen henkilökohtaisesti monet noista 80- ja 90-luvun koomikoista. Itse viihdyn nykyään parhaiten todella mustan stand upin parissa. Sellaisen, jossa oikeasti viedään puskutraktorilla huononmaun rajaa kokonaan uuteen paikkaan. Ehkä järjetön maailmantilannekin on pakottanut otamaan rankemman huumorin käyttöön. (Vuorinen, haastattelu 26.1.2014.)

Totesin aiemmin, että aikalaisteni suurin vahvuus on internet ja sanoisinko myös hieman pessimistisesti, että se on myös ainoa toivomme. Ajat tästä tuskin enää paranevat, perinteisen television kuolema on mielestäni varmaa - vielä ei vaan osata ennustaa tapahtuuko se kokonaan viiden vai viidenkymmenen vuoden päästä.

Televisio siirtyy hyvää vauhtia nettiin ja mobiiliin. Yksi internet-ajan hyvistä puolista onkin se, että aika ajoin YouTuben ja internetin kautta pinnalle nousee myös aivan tavallisia tallaajia, joilla ei ole takanaan suuria tuotantoyhtiöitä, rahakirstua tai kallista kuvauslustoja. Heillä on vain hyvä idea.

Nykypäivänä melkein pä jokaisella on mahdollisuus pienellä viitseliäisyydellä tuottaa maahamme hyvää viihdettä. Sketsit etenkin tuntuisivat olevan netille otollinen genre, sillä ne toimivat lyhyinä paloina, eivätkä tarvitse teknisesti korkealaatuista toteutusta.

Tänä päivänä hyvillä tekijöillä on se ihana tilanne, ettei pilotin tekeminen maksa juuri mitään. Jos idea on tarpeeksi hyvä, älyttömimmänkin demon voi kuvata vaikka älypuhelimella. Olen itse raapinut itseni suomalaiseen kirjallisuuteen netin kautta ja jos nyt haluaisin alkaa tehdä sketsiviihdettä, en tarjoaisi sitä ensiksi telkkariin vaan vääntäisin siitä ensin nettihitin, ja sen jälkeen myisin valmiiksi halutun tuotteen eniten tarjoavalle. (Vuorinen, haastattelu 26.1.2014.)

Internetilmiöt lisäävät sketsikäsikirjoittamisen diversiteettiä. Kuka tahansa saa ilmaista itseään haluamallaan tavalla. Onhan netin kautta tullut muuta-
miakin kaupallisia menestystarinoita. (Vierikko, haastattelu 29.10.2015.)

Ensimmäinen televisioon päätnyt nettisarja oli suomalainen stunt- ja komediaryhmä Bii-sonimafia. Sarjan tuottajina oli Duudsonien perustama RabbitFilms ja sitä esitettiin TV5:llä. Sarja joutui kuitenkin jo kolmannella kaudellaan takaisin nettiin katsojalukujen takia. (Wikipedia 2014a.)

TV5 haali ohjelmistonsa myös kolmen Haapavedellä kasvaneen muodostaman sketsi- ja rap-ryhmän Justimuksen. Justimus nousi ilmiöksi sosiaalisessa mediassa ja he saivat oman 12-osaisen sarjansa lokakuussa 2013. (Wikipedia 2014b.)

Mihin tekijöiden mielestä internetsuosio sitten perustuu? Justimuksen mukaan suosituimpia ovat sketsit, jotka ovat tavalla tai toisella samaistuttavia.

Silloin niitä jaetaan enemmän, niihin tэгätään kavereita ja niin edelleen. Meillä ei ole lähtökohtana tehdä nimenomaan samaistuttavia juttuja, mutta tuollaiset lähtevät lentoon lujempaa kuin muut. (Typpö, Sarhimaa, 2016.)

Itse näen sketsien tulevaisuuden nykyään enää melkein pelkästään internetissä. Ihan muutaman vuoden aikana olen huomannut, että lyhyet, välillä jopa kolmen sekunnin mittaiset vinet toimivat tällä hetkellä parhaiten.

Vine on mobiilissa, ja nyt myös selaimella toimiva sovellus, jonka omistaa some-jätti Twitter. Sovelluksen idea on jakaa lyhyitä videoita samaan tyyliin kuin Instagramissa kuvia. Klipin pituus Vinessä voi olla maksimissaan 6 sekuntia, ja sen voi jakaa Twitterin lisäksi myös Facebookissa. Itsestään looppaavat videot antavat mahdollisuuden todelliseen luovuudelle ja keksiliäisyydelle. (Kuulun blogi 2014.)

Enää ei tarvitse tekemällä tehdä kokonaista sarjaa, vaan riittää, kun esimerkiksi kerran viikkoon julkaisee seuraajilleen uuden sketsin. Erityisen suosittua on rakentaa itselleen tunnistettava hahmo ja pitää hauskaa videopäiväkirjaa, jonka jokainen otos on itsessään sketsi.

Näin tekee esimerkiksi raumalainen Marios Kleovoulou, joka tunnetaan paremmin nimellä Hesa-Äijä. Kleovouloun tavaramerkiksi on muodostunut tunnistettava murre, lippalakki, kovaäänisyys ja huumoria revitään muun muassa Helsingin ihmettelystä ulkopaikkakuntalaisen silmin.

YouTubessa videoita julkaisevat vloggaajat ovat olleet julkkiksia jo tovin, mutta nyt nos-teessa ovat Hesa-Äijän kaltaiset amatööri-koomikot, jotka tekevät lyhyitä, iskeviä ja ennen kaikkea hauskoja sketsejä ja jakavat niitä sosiaalisen median eri kanavissa. (Ala-Kivimäki 2016.)

Kuvio 2. Kuvakaappaus Hesa-Äijän Instagram-tililtä.

Youtubessa suosiossa on jo vuosia ollut kotimainen, kotikutoinen sketsihuumori. Sitä tekevät nuoret kaveriporukat ympäri maata – ja nimenomaan jätkäporukat, tyttöjen tai naisten sketsiryhmiä ei Suomi-tubettajien joukossa juuri näy. (Typpö, Sarhimaa 2016)

Alati muuttuvassa maailmassa internetin sketsihuumori ei ehkä kestä aikaa niin hyvin, mutta se on vain hyväksyttävä, että elämme muutenkin kertakäyttöisyyden aikakaudella. Kaikki, myös huumori pitää saada tänne heti, pian ja nyt, yhdellä klikkauksella. Jos ei naurata, etsin seuraavan, joka naurattaa kerran ja siirryn taas eteenpäin.

Esimerkiksi mun pieni tytär ei ymmärrä televisiota yhtään. Miksi hän katsoisi televisiosta jotain, minkä joku on hänelle etukäteen ”valinnut”? Hän pystyy YLE

Areenasta valitsemaan ne pätkät Pikku kakkosesta, jotka hän haluaa itse nähdä, silloin kun hän haluaa ne nähdä. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Hyväksyimme sen tai emme, totuus on se, että elämme aikoja, jolloin kaikessa viihteessä sosiaalisella medially ja internetillä on huomattava vaikutus. Ilmiöitä syntyy lähes päivittäin ja YouTube on ollut monille ponnahduslauta julkisuuteen.

Ekalla kaudella se oli vahinko, kun ”äiti koneella” sketsi nousi ilmiöksi. Silloin vasta me tajuttiin internetin voima. Toisen kauden ”viinapäivä” sketsi olikin jo sitten ihan laskelmoitu nousemaan sosiaalisen median ilmiöksi. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Ketonen kertoi haastattelussaan heidän myös käyttäneen aikoinaan YouTubea apuna promotessaan sarjaansa. He julkaisivat kuusi suurimman suosion saavuttanutta sketsiään siellä.

5 Sketsikäsikirjoitusprosessi

Yleisesti ottaen niin huumorin kuin sketsienkin polttoainetta ovat erilaiset stereotyyptit ja tabut. On olemassa sekä stereotyyppioita kyseenalaistavaa, että stereotyyppioita vahvistavaa huumoria. Usein katsojalle annetaan mahdollisuus nauraa myös itselleen erilaisten stereotyyppioden kautta.

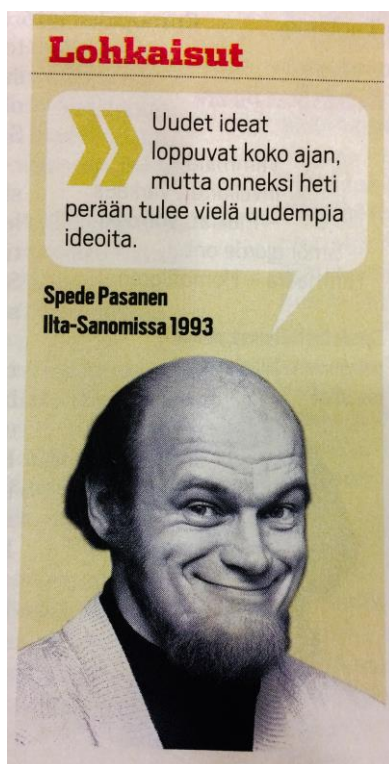
Pertti Reponen kirjoittaa teoksessaan näin: ”Minulta usein kysytään, mistä ihmeen tuutista syntyvät nämä ideat ohjelmieni sketseihin. Vastaus on aika yksinkertainen. Kun katselee ympärilleen tässä armaassa Suomenmaassa, kun avaa aamulehden tai kuuntelee uutislähetystyksiä, saa joka päivä todeta mitä uskomattompia hölmöilyjä, epäoikeudenmukaisuuksia ja järjettömyyksiä yhteiskunnassamme, eli hyviä aiheita. Niiltä ei voi välttyä. Jos joku jää huomaamatta, valppaat ystävät kyllä kantelevat sen sketsinkirjoittajalle”. (Reponen 1988, 5.)

5.1 Ideointi ja kirjoitusmetodit

Erilaisia ideointitapoja ja kirjoitusmetodeja on yhtä monia kuin on kirjoittajiaakin. Olen sen verran fiilispohjainen ihminen, että itselläni riippuu ihan päivästä ja paidan väristä millä tyyliillä lähden kulloinkin ideoimaan tai kirjoittamaan mitään.

Ideat syntyvät elämästä. Hauskoja tilanteita tulee jatkuvasti vastaan. Aika pitkään meillä on ollut käytössä sellainen metodi, että kerätään ensiksi erilaisia aiheita varastoon, ennen kuin aletaan myllyttämään niitä yhdessä. Esimerkiksi juuri eilen olin kaverin kanssa baarissa, kun kaksi kuusikymppistä setää katselivat meitä pitkään ja lähettivät vanhanaikaisesti eteemme drinkit. Olihan se liikuttavaa, kun ei kukaan enää oikeasti tee tuollaista. Alettiin heti miettimään, että ehkä siitä voisi saada sketsin... Nykyaikana kun nainen ei osaa reagoida tuollaiseen tilanteeseen, niin mietittiin heti, että pitääkö meidän nyt antaa niille sedille. Lähinnä me siis kerätään varastoon tällaisia kiinnostavia lähtökohtia, tilanteita tai punchlineja. Elämä on täynnä koomisia premissejä, kun laittaa sellaiset lasit päähän. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Sketsien kirjoittaminen on vaikea laji. vähän kuin poppibiisin teko. Nehän on kaikki samanlaisia pariminuuttisia, muutama eri sointu ja lauletaan rakkautesta suuntaan tai toiseen. Ei kuulosta kovin vaikealta, mutta kyllä se on. Se vaatii hirveän määrän ideoita. Mielellään kirjoittaisin Ketosta & Myllyrinnettä viisi tuotantokautta, mutta kun ei enää jaksaa kaivaa ideoita. Tuntuu kohtuuttomalta, että viiden minuutin sketsi syö idean, josta olisi saanut parhaassa tapauksessa melkein tunnin elokuvan. (Ketonen, haastattelu, 19.1.2014.)

Nykyään ideat syntyvät sattumalta. Toki mulla aikoinaan oli semmoinen pieni musta vihko mukana ja silloin ideoita syntyi kokoajan, koska yritin myös keksiä niitä. Nykyään mulla kuitenkin on sellainen työskentelytapa, että juttuja ideoidaan monta kuukautta joka päivä, esimerkiksi meillä himassa työryhmän kesken. Yleensä käsken muiden tuoda ideoita ja ne sketsit ja ideat syntyvät siitä, kun kuuntelen muiden puhuvan ideoistaan ja osallistun siihen keskusteluun. Yhdessä me niistä ideoista sitten innostutaan ja aletaan viemään eteenpäin. Jotkut ideat hyytyvät heti kättelyssä, jotkut muokkautuvat yhtäkkiä loistaviksi ja toiset ideat taas vasta sitten, kun niihin palataan kolmannen kerran. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Jotkut kirjoittajat vannovat inspiraation voimaan, mutta useimmat kertovat tilaustöiden olevan helpompia kirjoittaa. Itse kirjoitan mieluiten jonkin tietyn teeman tai aiheen ympärille kuin nyhjäisen hauskaa tyhjästä. Tosin olen myös huomannut, että deadline on paras inspiraation lähde.

Löyhät teemat ja aiheet helpottavat aina kirjoittamista, kuin että pitäis tyhjästä luoda. Yksinään sketsien pidemmälle vieminen olisi kuitenkin tosi vaikeaa. Omille ideoilleen sokeutuu sekunnissa, että onko tässä mitään hauskaa, lopulta ei ole varma edes siitä, onko se juttu enää edes omasta mielestään hauska. Sosiaalisissa tilanteissa kaikki ideat heräävät paremmin henkiin. Kannattaa siis yrittää tuoda ulkopuolisia siihen prosessiin, että tajuuko ne tästä idiksestä mitään. Liian pitkän ajan jälkeen maailman nerokkainkin idea alkaa tuntuun kuivakalta ja pystyy kuolleelta. Kliseiseltä ja jo nähdyltä. Täytyy vaan luottaa siihen omaan ensireaktioon siitä ideasta, mitkä oli silloin fiilikset ja naurattiko. Katsojien kannalta kuitenkin se sketsi on tuore, he näkevät sen ensimmäistä kertaa. (Vierikko, haastattelu 29.10.2015.)

Kun tekstille annetaan raamit, niin voit alkaa saman tien tekemään työtä ja pyörittelemään teemaa päässäsi. Samoin jos tietylle tekstille asetetaan deadline, on helpompi kirjoittaa, koska on pakko. Jos kuvittelee voivansa menestyä kirjoittajana niin, että kirjoittelee silloin tällöin jossain kohti elämää kun siltä tuntuu, ei siitä silloin tule mitään. Pitää kirjoittaa ja kirjoittaa, katsoa ulkomaisia ja kotimaisia sarjoja. Purkaa ja analysoida näkemiään hauskoja kohtauksia, että miksi ne toimivat, missä oli käänne, millaisia ovat henkilöt ja perusrakenne, tilanteista ja miljöistä puhumattakaan. (Ketonen, haastattelu 19.2.2014.)

Parasta ideointia itselleni on kuitenkin kulkea avoimin mielin, silmät ja korvat auki. Imen sienen tavoin ympäristöstäni vaikutteita ja salakuuntelen surutta ihmisiä julkisilla paikoilla. Monesti pidän kuulokkeita korvilla ikään kuin näyttäen siltä, että kuuntelisin musiikkia, mutta usein laitan musiikin pois ja alan kuunnella ihmisten puheita, mikäli rekisteröin jotain epätavallista olevan meneillään.

Yleensä ideoita tulee ihan arkipäiväisissä tilanteissa, ihmisten kanssa jutellessa - perus baaripöydässä kavereiden kesken heitetty läppä, josta tulee tunne, että se saattaisi naurattaa jopa tämän pöytäseurueen ulkopuolella. Tai vaikka bussissa, kun kuuntelee tuntemattomien keskustelua, niin sieltä voi syntyä jotain hauskoja ajatuksia. Yleensä kirjoitan nämä kaikki ideat heti ylös. Ei ole siis ainaakaan mitään tietoisia menetelmiä, mutta yleinen valppaus ympäröivälle maailmalle on kyllä kehittynyt. Kun on pestattu kirjoittamaan sketsejä, niin menee sellaiseen moodiin, että on tavallistakin alttiimpi sketsinkaltaisille tilanteille. Ehkä tiedostamattakin yrittää nähdä hauskaa kaikkialla. (Vierikko, 29.10.2015.)

Ajankohtaiset aiheet ja ilmiöt ovat parhaita lähteitä. Useat käsikirjoittajat myös kirjaavat ylös asioita, joita näkevät, hauskoja sattumuksia tai omituisia ilmiöitä. Samaistuttavuus ja ymmärrettävyys ovat tärkeitä. Jos ei ymmärrä, ei naurata. (Noronen, haastattelu 18.11.2015.)

Olen myös suuri informaatiofriikki ja monesti uutisia lukiessa tulee vastaan niin älyttömiä juttuja, että ne ovat melkeinpä jopa valmiiksi sketsejä. Minulle ideoita saattaa tuottaa ihan vaikka vaan epätavallisen ihmisen kohtaaminen, arkisessa tilanteessa koomiseksi eskaloitunut tilanne, tai vaikka ainostaan vain yksi hassu sana, mistä muodostan pääsääni sanaleikin.

En mä tiedä ketään kirjoittajaa, kellä se menisi niin, että vaan istuisi alas, kirjoittaisi työpäivän verran ja lähtisi kotiin. Mun mielestä kirjoittajan toimivin työmetodi on laiskottelu. Sehän on siis ihana vaihe, kun ei tarvitse varsinaisesti tehdä mitään - että vaan suunnittelee sen tekemistä. Kun on tarpeeksi kypsytellyt, niin voi istua alas ja kirjoittaa. Käydä muistiinpanoja ja ajatuksia läpi. Joskus lähdän teeman kautta kirjoittamaan, ihan vaan, että mistäköhän mua kiinnostaisi kirjoittaa. Ja sehän riippuu ihan päivästä. Esimerkiksi Siskonpedin ensimmäisellä kaudella meni hauskaasti silleen, että päätettiin teemat etukäteen ja kirjoitettiin niistä. Toisella kaudella taas kerättiin paljon erilaista materiaalia ja katsottiin niistä, mitä teemoja sieltä nousee esiin. Ja varsinkin minä ja me kaikki Yellow Filmilla ollaan yritetty tuoda etenkin huumorin saralla sitä ryhmäkäsikirjoittamista Suomeen, kun kaikkialla muualla maailmassa sitä kirjoitetaan ryhmissä ja se toimii. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

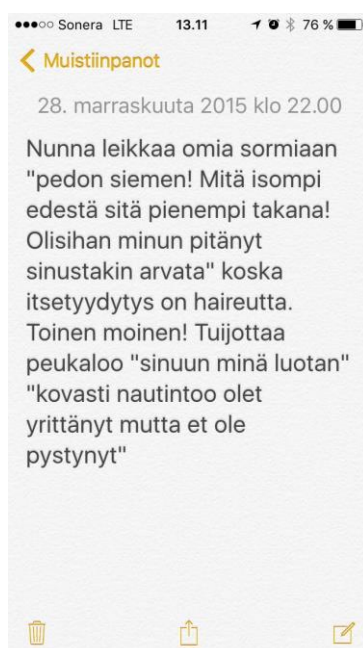
Minulla on myös taipumus päätyä kiusallisiin tilanteisiin tahtomattani ja usein aivan normaalisti juttellessani kavereideni kanssa, saatan kesken keskustelun tokaista ”ei hitto tästä saisi hyvän sketsin” ja kirjoittaa pari avainsanaa kännykkäni muistiinpanoihin. Yhdessä vaiheessa kirjoitimme ystäväni kanssa melkein päivittäin sketsejä meille tapahtuneista asioista ja myös haastoimme toisiamme kirjoittamaan sketsejä mitä typerimmistä aiheista tai teemoista. Välillä niistä tuli aivan järjettömän paskoja, välillä pystyimme yhdessä kehittämään niistä jopa kelvollisia sketsejä.

Mun työmetodi on kirjoittaa viimeiset versiot muiden tuomista ideoista. Mä voin kirjoittaa suoraan hyvän sketsin, sitä tarvitsee korkeintaan ehkä vähän lyhentää. Mutta mun on helpompi aloittaa kirjoittaminen, kun joku on jo kirjoittanut mulle edes jotain pientä eteen – vaikka se olisi kuinka pieleen mennyt versio, niin ainakin siitä näkee, että eipäs tehdä tätä ainakaan näin. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

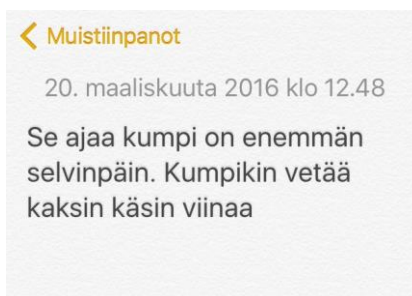
Yksi parhaista kirjoitusmetodeista on se, että kirjoitat idean ylös heti kun se tulee! Vaikka olisi miten kauppakassit purkamatta, jos idea tulee matkalla kaupasta kotiin niin kauppakassit sikseen! Samalla hetkellä heti vaan raapustat sen idean johonkin kuitin kulmaan tai kännykkään ylös, muuten se katoaa jonkin mielen sopukoihin. Vaikka sitä miten miettii, että kyllä tämä on sen verran hyvä idea, muistan sen varmasti vielä myöhemminkin, niin kyllä se on jo kadonnut siinä vaiheessa kun olet saanut sen maitopurkin jääkaappiin. (Ketonen, haastattelu 19.2.2014.)

Oma pääni tursuaa ideoita välillä liiankin kanssa ja olen yrittänyt ylläpitää tätä niin monen eri sketsikäsikirjoittajan suosittellemaa heti-pian-nyt-kirjoitustaktiikkaa. Ongelmani on vain se, että ajatukseni juoksee nopeammin kuin sulkakynäni ehtii raapustamaan.

Yrittäessäni kirjoittaa ideoita ylös, teen sen liian nopeasti ja suurpiirteisesti, yleensä niin hurmioituneena hauskaasta idesta, että palatessani myöhemmin kännykän muistiinpanojeni ääreen, minulla on vaikeuksia palauttaa sketsin ideaa mieleeni, vaikka olisin kuinka jättänyt itselleni avainsanoja. Ettekö usko? Todisteena yksi lukuisista muistiinpanoistani:

Olen kuitenkin tässä viimeisen puolen vuoden aikana oppinut, että ihan vain oman itseni vuoksi, rautalangasta vääntäminen kannattaa. Olen pyrkinyt avaamaan ideani selkeämmin ja kehitystä on tapahtunut. Aiempi muistiinpanoni on marraskuulta 2015 ja allaoleva maaliskuulta 2016.

Tästä muistiinpanosta tajuan heti, mikä ajatus minulla on tänä kauniina maaliskuisena aamupäivänä ollut mielessä. Muistan myös selkeästi tilanteen, jossa kyseinen sketsi-idea mieleeni tuli. Olin Lohjalla häissä ja siellä eräs pariskunta oli saapunut juhliin autolla. Kumpikin veti viinaa niin, että silmät säkenöivät - vaikka heillä oli lähtö takaisin Helsinkiin (autolla) muutaman tunnin päästä. Tiedustellessani molemmilta erikseen, kumpi heistä meinasi olla ajokunnossa, vastaus oli sama ”*Se ajaa kumpi on enemmän selvinpäin*”.

He poistuivat Lohjalta bussilla.

5.2 Ryhmässä kirjoittaminen

Käsitteellöitymisen tyyli on yhtä monta kuin kirjoittajakin. Jotkut haluavat kirjoittaa yksin, toiset taas ryhmissä toistensa ideoita palloitellen. Sketsikäsikirjoittamisessa ryhmäkirjoittaminen on kuitenkin suotavaa, ellei jopa pakollista. Haastattelututkimukseni pohjalta havaitsin, että kukaan ei ole raapustanut sketsisarjaa kasaan täysin yksin. Hauskaa luodaan aina ryhmässä.

Ryhmässä kirjoittaessa yhteistyön on oltava äärimmäisen hedelmällistä ja soljuvaa. Tekijöiden huumorintajun tulee kohdata monella eri tasolla. Muutoin asioista ei päästä yhteisymmärrykseen, eikä yksikään sketsi näe päivänvaloa.

Käsitteellöitymisen voi tehdä ryhmätyönä. Erityisesti aloittelevan kirjoittajan on helpompaa lähteä tekemään käsitteellöitymistä yhdessä toisen tai toisten kanssa kuin puurtamaan yksinään.

--

Kuten kaikki ryhmätyöskentely myös kirjoittaminen ryhmässä voi olla tuloksellista ja uusia mahdollisuuksia avaavaa. Ideoinnissa ryhmä on omimmillaan, mutta itse kirjoitusvaiheessa työskentely voi olla hidasta ja takkuista. Mitä suurempi ryhmä, sitä enemmän matkassa voi olla ongelmia. Ryhmässä olevien ihmisten on tultava toimeen toistensa kanssa ja koettava kirjoitustyö mielekkääksi. Toimimattomassa ryhmässä asioita ruvetaan jauhamaan ja prosessi ei etene eikä teksti kehity. Ryhmä saattaa myös keskimääräistää käsitteellöitymistä; siitä häviää kaikki särmä ja terä, ei uskalleta tehdä rohkeita ratkaisuja. (Aaltonen, 1993, 22–23.)

Jos jotain olen neljän opiskeluvuoteni aikana oppinut niin sen, että TV-tuotannoissa ja elokuvien tekemisessä on aina kyse yhteistyöstä. Vaikka hauraan lyyriikon sydäntä kuinka kylmäisi antaa oma tekstinsä muiden käsiin ja arvosteltavaksi, se on silti kuitenkin joka kerta tehtävä. Muiden työryhmän jäsenten antamat kehitysehdotukset tekstin parantamiseksi takaavat yleensä parhaan lopputuloksen.

Parasta ryhmäkäsikirjoittamisessa on vapaa ideointi ilman minkäänlaista tyrmäämistä. Joku ryhmästä kirjoittaa ideoita samalla sketsimuotoon ja tähän tyyliin mennään monta kierrosta, aina ideoiden lisää. Lopuksi tietysti hommaataan joku ulkopuolinen arvioimaan, että naurattiko. (Noronen, haastattelu 18.11.2015.)

Julmahuviryhmässä työskennellessäni idean, jota aloimme kehittää eteenpäin, piti ensiksi lunastaa koko työryhmän naurut. Lopullinen versio saattoi olla täysin eri kuin mistä lähdimme. Julmahuviryhmässä usein toiminut kaava oli niin sanottu kerroksellisuus ja kierrättäminen. Ei tyydytty ensimmäiseen ideaan, vaan sitä käännettiin vielä monta kertaa ympäri ja päälaelleen, kokeiltiin eri kulmia tutkia asiaa ja tilanteita, käytettiin uudelleen kirjoittamista eri ihmisillä. Tämä tuotti usein, joskaan ei aina hyvän lopputuloksen. (Korpela, haastattelu 5.2.2014.)

Huumorin "taso" riippuu myös siitä kenen kanssa tekee - minähän teen yhteistyötä, yksin en kirjata juuri mitään. Materiaali vaihtuu sen mukaisesti, ketkä kulloinkin ovat mukana. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Suomessa, kuten monessa muussakin maassa suuri osa sketseistä on näyttelijöidensä itsensä kirjoittamia. Maissa, joissa on enemmän rahaa tuotantoihin ja isompi tiimi tekevässä, on myös erillisiä näyttelijöitä ja käsikirjoittajia. Yleensä esiintyjät kuitenkin ovat silti pääkirjoittajina tai ainakin valitsemassa esitettävän materiaalin, sekä muokkaamassa sitä.

Selkeä etu on siinä, että näyttelee itse tai porukalla kehitettyjä ideoita ja tietää täsmällisesti mihin pyritään, mikä on komiikan kärki kyseisessä jutussa. Täysin järjetön lähtökohtahan se on, jos joku ulkopuolinen kirjoittaa, joku joka ei ole ollut missään tekemisissä kirjoittajan kanssa ohjaa ja ohjaaja sitten tuottajan kanssa castaa omasta mielestään hauskoja ihmisiä kimppaan, kyselemättä ja miettimättä yhtään toimivatko nämä näyttelijät yhteen. Näyttelijöille on äärimmäisen tärkeää, että kemiat kohtaavat. Ei ole sattumaa, että on paljon koomisia kaksikoita, jotka täydentävät toisiaan. (Korpela, haastattelu 5.2.2014.)

Olen esiintynyt pienissä ja joskus vähän isommissa rooleissa itse kirjoittamistani kuunnelmissa ja joissain tv-sketseissä. Ainakin minulle on helpompaa amatöörinä näytellä oman tekstin mukaan. Mutta eiköhän se samalla kerro siitä huutavasta pulasta, mikä massaamme on, ennen kuin ilmiselvästi hyvin lahjakas kirjoittajasukupolvi astuu remmiin. (Vuorinen, haastattelu 26.1.2014.)

Kommunikointi puolin ja toisin on äärimmäisen tärkeää. Näin varmistetaan, että käsikirjoituksen välittämät ideat ymmärretään oikein ja työtä eteenpäin rakentavat eri alojen ammattilaiset tekevät oman osuutensa yhteisesti sovitulla tyylillä. Ellei mistään puhuta ennen kuvauksia ja kaikki seisovat vain saaneensa käsikirjoituksen varassa, saattaa puvustaja lähteä hakemaan realismia, näyttelijät tehdä farssia ja lavastaja tavoitella satumaailmaa. Lopputulos on arvatenkin tällaisissa tilanteissa pelkkä sotku.

Käsikirjoittajilta vaaditaan nykyään enemmän jo heti ideointivaiheessa tietynlaista pelisilmää. Kun assosioidaan ja pidetään aivoriieheä yhdessä muiden kirjoittajien ja näyttelijöiden kanssa, sketsikäsikirjoittaminen vaatii kaikista eniten tilanteen lukemista ja tulkintaa – hauskuuden ytimen löytämistä. Ei riitä, että tajuan mikä mua itseäni jossain ideassa hykerryttää, vaan pitää tajuta myös se, mikä niitä muita siinä naurattaa. Jos pystyt esimerkiksi yhdellä lauseella selittämään ideasi muille niin, että kaikki saavat siitä edes jotenkin kiinni, yleensä siinä vaiheessa siinä ideassa on jotain, jota kannattaa lähteä viemään eteenpäin. Parhaimmillaan voidaan löytää riekaleiseen ideaan yhdessä erilainen tulokulma tai pallottelulla löytää monestakin asiasta aika yllättäviä tasoja. ”Rönsytetään, rönsytetään”, siitä on tullut jo hokema. (Vierikko, haastattelu 29.10.2015.)

5.3 Sketsin rakenne

Sketsikäsikirjoittajalle yksi tärkeimmistä asioista on ymmärtää sketsien ja vitsien hienovarainen rakenne. Mistä kaikista palasista hyvän sketsin rakenne sitten koostuu?

Alku, keskikohta ja loppu ja väliin sikana yllätyksiä. Lopun punch line totta kai. (Noronen, haastattelu 18.11.2015)

Ensiksi tulee set up, eli esillepano. Kuinka tilanne ja henkilöt esitellään. Stand up -koomikkoja seuraamalla näkee hyvin, kuinka hauska tehdään. Katsojaa kuljetetaan jutulla tiettyyn suuntaan ja lopussa tulee se yllätys, eli punch line tai yksinkertaisimmillaan one liner. Tätä voisi verrata esimerkiksi taikurin työhön. Taikurin täytyy herättää mielenkiinto ”Katsokaa, minulla on kädessäni kolikko ja nyt minä laitan tämän kolikon liinan läpi ja se katoaa”. Jos taikuri astelisi lavalle vaan tekemään tempun nopeasti, katsoja hämmentyisi, että okei, sä teit jotain, mutta mitä sä teit? Hyvässä esillepanossa tuodaan joku tarpeeksi tunteita herättävä asia esille, jolloin katsojan energiataso nousee ja se on mahdollisuus purkaa lopuksi naurun kautta. (Ketonen, haastattelu, 19.1.2014.)

Alun voi aina kirjoittaa uudestaan, mikäli sketsi on lähtenyt johonkin tiettyyn suuntaan, eikä loppu palvele alkua. Tärkeintä elokuvissa, sketseissä ja missä tahansa taiteellisessa teoksessa on koukuttavan alun lisäksi mielestäni myös lupauksensa lunastava loppu. Ainakin itse turhaudun, jos olen uhrannut esimerkiksi kaksi tuntia aikaani katsoeakseni elokuvan, missä alusta asti koko elokuvan ajan pedataan tapahtumia tiettyyn suuntaan, mutta kaikki hyvä vesittyikin lopussa ja elokuva töksähtää kuin seinään.

Lopun kliimaksiä kutsutaankin *katarsikseksi*, mikä tarkoittaa äkillistä tunnetilaa, joka Aristoteleen mukaan johtaa elämämänhalun uudistumiseen, palautumiseen tai voimistumiseen. (Jyväskylän yliopisto.)

Mikäli kliimaksi jää uupumaan, siitä tulee pakostikin sellainen olo, että ”mitähän helvettiä juuri äsken tapahtui?” Vaikka alku olisi ollut miten antoisa ja elokuvan keskelle mahtunut monia miellyttäviä hetkiä, itse määrittelen hyvän elokuvan, sarjan tai sketsin sen pohjalta, mitä tuntemuksia käyn läpi pätkän loputtua. Jos loppu on ollut huono tai jäänyt kesken, se on jättänyt minut niin sanotusti kylmäksi, enkä koe oloani katsojana lainkaan tyydytyksi.

Miten sketsikäsikirjoittaminen sitten eroaa lopultaan, rakenteeltaan ja työstämiseltään muusta käsikirjoittamisesta?

Sketsien rakenteen kanssa painiessa oon yrittänyt kaikenmaailman näytös-jakoja sovittaa sinne, mutta ei se niin vaan toimi. Sketsit on dynamiikaltaan ja kestoiltaan niin erilaisia, että ei varmaan oo mitään yleistä kaavaa... Mutta jos ekspositio on selkee, tiedetään hyvin ketkä ja missä, niin sen päälle on hyvä rakentaa. Siihen yritän panostaa, että tilanne tulee heti selväksi mahdollisimman hauskesti ja nopeasti. Sen jälkeenhän sillä samalla tilanteella ja ajatuksella vaan pelleillään. Syvennetään, kasvatetaan ja viedään pidemmälle. Ja lopetukset on vaikeita. Koska on ikään kuin tottunut siihen, että elokuvissa on yleensä kriisi, kliimaksi ja häivytyt. Sketsejä kirjoittaessa on tajunnut, että häivytyt kannattaa häivyttää helvettiin sieltä! Se ei kiinnosta ketään. High pointiin kannattaa lopettaa sketsi, koska siellä tulee ne parhaimmat naurut. Sen on joutunut myös kantapään kautta oppimaan, että ketään ei kiinnosta mitä tapahtuu naurujen jälkeen. Eikä hahmon kaari tai kehitys kiinnosta. Punch line tulee ja vitsi loppuu siihen. Sketseillä on siis ekspositio ja lopetus. Varsinainen sketsi tapahtuu jossain siinä välissä. (Vierikko, haastattelu 29.10.2015.)

Vai onko sketseillä rakennetta sittenkään?

Onpas hankala sanoa mitään tiettyä nyrkkisääntöä, kaikki riippuu niin sketsistä. Teoriassahan sen pitäisi mennä niin, että tilanne pitäisi saada eskaloitumaan. Se voi lähteä tosi arkisesta ja naturalistisesta tilanteesta, eli tavallaan aloitetaan sketsi niin myöhään kun ikinä mahdollista ja leikataan vitsin jälkeen pois niin ajoissa kun voi, niin silloin sketsin rakenne yleensä toimii parhaiten. Tosin kyllähän joskus loppuun voi myös toimia sellainen pitkä kiusallinen hiljaisuus, jota mehustetaan oikein kunnolla. Mutta yleisesti ottaen vitsin ja sketsin loppua ei siis kannattaisi pitkittää, että se hauska loppu tulee kuin nyrkkinä naamalle ja siitä leikataan heti pois. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Mun mielestä ei ole olemassa yhtä sketsin rakennetta. Ainakaan enää. Mä oon kasvanut katsellen 80-luvun huumoria ja siihen aikaan kaikki television sketsitarjonta Veli Puolikuuta lukuunottamatta oli hyvin perinteistä ja eheää. Ulkoisestikin toteuttamistapa oli sellainen, ettei sulle ollut sekuntiaakaan epäselvää, että katselet sketsiä. Mä luulenkin, että nykyään rakenteiden rikkominen ja sillä leikittely johtuu puhtaasti vaan kyllästymisestä ja väsymyksestä siihen perinteiseen muotoon. Totta kai siinä voi hämäntyä sellainen katsoja, joka pysyy heikommin mukana siinä kerronnassa, tai kerronnan puutteessa ehkä pikemminkin. Mutta onhan se nyt tekijällekin mukavampaa tehdä jotain monimutkaisempaa ja haastavampaa, eikä sellaista joka on nähty jo niin monta kertaa etukäteen, että oikein haukotuttaa. (Vollanen, haastattelu 23.11.2015.)

5.4 Hahmojen luominen

Sketsikäsikirjoittajan ensisijainen tehtävä on hioa teksti niin pitkälle, että se toimii ilman minkäänlaisia tekoviiksejä tai hassua hahmoa. Sketseihin kuuluu isona osana improvisaatio, erilaiset hauskat hahmot ja hahmojen hokemat. Onnistunutta improvisaatiota ei voita yksikään käsikirjoitus, mutta mitään ei tulisi koskaan laskea pelkän improvisaation tai hahmojen varaan.

Hahmon pohjalla pitää aina olla jokin oikea havainto, tai ainakin niin se hahmo on helpompi saada hauskaksi. Voihan se olla, että jos laittaa viikset ja mekon, niin se on jollekin riittävän hauskaa ja sitä ei tarvitse sen enempää miettiä, mutta muu sellainen ei naura. Hahmoa voi ja pitääkin liioitella ja viedä vaikka miten absurdeihin maailmoihin, mutta sieltä pohjalta pitää löytyä jotain oikeaa ja tunnistettavaa. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Putouksen myötä erilaiset hahmot ja hokemat ovat tulleet erittäin tutuiksi kaikille, vaikka on näitä kaiken kansan hahmoja ollut iät ja ajat. Kaikki muistavat Nasse-sedän ja Uno Turhapuron. Erilaiset hokemat ovat siirtyneet sukupolvilta toisille niin, että nuoremmat eivät välttämättä edes tiedä hokemien alkuperää, mutta käyttävät niitä silti.

Siskonpeti, pirtsakka aerobic-ohjaaja. Kuva: Yellow Film & TV

Ketosen ja Myllyrinteen hahmot syntyivät kuvauspaikalla. Minä en ole ikinä kirjoittanut yhtäkään niin sanottua hahmoa tai hokemaa. Jos sinulle lyödään eteen sketsi, joka on pelkän hahmon varassa, niin siinä vaiheessa ollaan jo tosi kusessa, jos kaikki riippuu siitä, miten veikeäksi itsesi väännyt. Jos sketsi toimii ja naurattaa luettuna, sitä voi lähteä tekemään turvassa - ilman minkäänlaista hahmoa. Kirjoittamisen näkökulmasta ellei ole välttämätöntä, että hahmolla on puujalka tai tukka hassusti, sitä on turha edes kirjoittaessa muurehtia. Kirjoittajana joudut antamaan tekstisi muiden käsiin ja siinä vaiheessa

tulisi olla varma, että teksti ja idea on muidenkin ymmärrettävissä. Pitää pyrkiä kirjoittamaan niin huolellisesti, että tekstiin ei jää liikaa tulkinnanvaraa tai epäselvyyksiä. Olen kirjoittaessa miettinyt kaiken myös pienintä sanaa ja ilmaisua myöten kuntoon, enkä kirjoittanut suurpiirteisiä tekstejä improvisoitaviksi. Toki improvisaatiollekin on annettava mahdollisuus, mutta itse kontrollifriikkina se ei ole minulla koskaan lähtökohtana. (Ketonen, haastattelu 19.1.2014.)

Monet koomikot luovat itselleen hahmon, jonka avulla esiintyvät. Parhaimmat koomikot vaihtelevat näitä hahmoja esityksen edetessä vaivattomasti. Sketsikäsikirjoittajat eivät kuitenkaan koomikkojen tapaan näe yleisönsä reaktioita ja vitsiensä purevuutta. Koomikot testaavat vitsejään ja erilaisia hahmojaan joka ilta ja näkevät suoraan yleisön reaktioista mikä toimii ja mikä ei, mutta sketsikäsikirjoittaja on täysin pimennossa kotona televisioidensa ääressä istuvista katsojista ja heidän suhtautumisestaan esitettyyn huumoriin. Mistä siis hahmoa luodessaan käsikirjoittaja voisi tietää, että se toimii ja on yhtä hauska kuin käsikirjoittaja sen päässään kuvittelee?

Kyllä mä lähtisin luomaan hahmoja joku tietty luonteenpiirre tai hahmon tahdonsuunta edellä. Ottaa vaikka yhden selkeän piirteen ja vetää sen aivan äärimmilleen, nupit kaakkoon ja katsoo mitä tapahtuu. Myös omista kipupisteistään pystyy ammentamaan. Jos tunnistaa itsessään jonkun tietyn jutun, esimerkiksi pikkumaisuuden tai paatoksellisuuden, piirteen jota vähän salaa häpeää, niin sekin on hyvä lähtökohta. Fiktiivisen hahmon voi luoda miettimällä myös muista ihmisistä jotain piirteitä, josta ei pidä ja kokeilla saisiko siitä mitään irti. Tai kyllähän se voi olla niinkin yksinkertaista, että sijoittaa arkipäiväisen hahmon johonkin epänormaaliin maailmaan tai tilanteeseen. Joku joka toimii yllättävällä tavalla tunnistettavassa maailmassa. Kiepsauttaa kaiken ns. ympäri. Yhteensopimattomuus. Ota joku asia joka ei kuulu johonkin paikkaan, niin se on teoriassa hauskaa. Mummo pornokaupassa, heh heh. Näin me luodaan yhteen sopimattomia tilanteita tai asioita, joista syntyy konflikti. Hahmoa voi lähestyä myös niin, että on jokin tietty status. Vaikkapa korkea-arvoinen upseeri, jolla on piirre, joka ei yhteiskunnan määrittelemien normien mukaan sovi juuri tälle henkilölle; upseeri on homoseksuaali, liian herkkä tai hänellä on kimeä ääni. (Vierikko, haastattelu 29.10.2015.)

En mä ajattele hahmojen luomista hahmojen luomisena. Kohtauksissa ja sketseissä ovat henkilöt, jotka niissä kuuluu olla ja tyyli, joka pitää toteuttaa. Se antaa välineet näyttelijälle ja ohjaajalle. Näin sketsihahmot, jotka mun ohjauksessa ovat olleet, ovat sketsihahmoja vaan sen takia, että ne ovat henkilöitä jotka esiintyvät kohtauksessa, jota voidaan kutsua sketsiksi. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Olen samaa mieltä siinä, että sketsejä ei tarvitse kirjoittaa hahmo edellä ja luomalla luoden jotain tietänyttypistä vitsikästä hahmoa. Väittäisin, että jokaisella meillä on omat päähänpintymänsä tai hassuja tapoja joista lähteä liikkeelle - tai vaihtoehtoisesti lähipiirissä tuttuja, tutun tuttuja tai arkipäiväisessä elämässä vastaan tulleita ihmisiä, joista saa jo itsessään pienellä vääntämisellä koostettua jonkinlaisen hahmon. Omasta mielestäni karikatyrisointi on hahmojen luomisessa avainsana.

Äiti katsoo mun sketsejä telkkarista ja jotkut muutkin sukulaiset lähettelevät tekstiviestejä, että heh heh tunnistinpa sieltä sen ja sen isotädin ja enon. Lähipiirissä on ihmisiä jotka lähentelevät valmiita sketsihahmoja, niin kaiken tällaisen kyllä ottaa käyttöön aina. Miksen ottaisi? Jos lähipiiristä löytyy jo joku oman elämänsä sketsihahmo, niin se idea on jo itsessään tarkka ja perustuu todellisuuteen, siinä on valmiiksi tasoja. (Vierikko, haastattelu 29.10.2015.)

Liikuttavinta on se, että ihmiset loukkaantuu asioista, jotka ei ole kirjoitettu heistä. Pyrimme kuitenkin siihen, että havainnot ovat sellaisia, että me kaikki kirjoittajat allekirjoitetaan ne jollain tavalla, eikä silleen että joku hahmo esimerkiksi kertoo jostain tietystä yhdestä ihmisestä. Me tehdään karikatyyreja tunnistettavista hahmoista. Muun muassa Siskonpedin tuottajan äiti oli loukkaantunut sketsissä esiintyneestä anoppihahmosta, että mitä sinä olet minusta siellä työpaikalla oikein kertonut – vaikka oikeastihan meidän kaikkien äidit on tuollaisia, se hahmo on vain yhdistelmä niistä kaikista! (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

5.5 Omakohtaisten kokemusten käyttö sketsikäsikirjoittamisessa

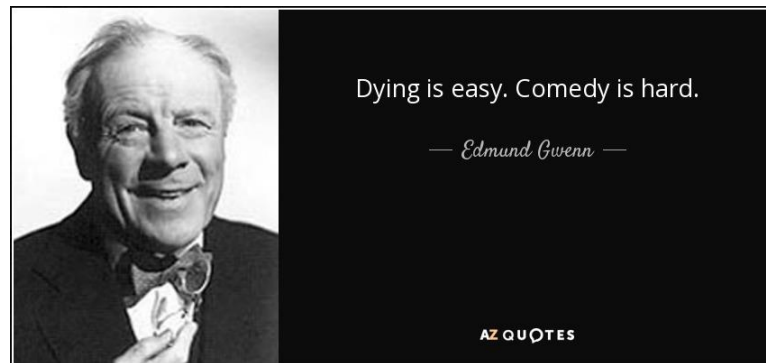
Eräällä käsikirjoituskurssilla kävimme elokuvan eri genrejä läpi, tavoitteenamme astua mahdollisimman paljon pois omalta mukavuusalueiltamme. Haastoin itseni kirjoittamaan muun muassa kauhua ja en voi väittää loistaneeni siinä. Yhtenä päivänä opettaja ilmoitti meidän kaikkien kirjoittavan sketsejä. Luokasta alkoi kuulua mutinaa ja epätoivon parhauksia, minä taisin olla ainoa joka hurrasi. Olin melko yllättynyt, kun opiskelijatoverini tuhahti:

”Vittu helppoahan se Annelle on. Se saa sketsin väännettyä mistä vaan”.

Myönnän, että huumorin kirjoittaminen on aina ollut minulle luontaista. Jopa niin luontaista, että minulta kesti pitkään tajuta, että olisin jotenkin erityisen hauska kirjoittaja. Olen tykännyt keksiä omia sanoja, johtuen ehkä siitä, että olen kotoisin Keski-Suomesta, missä meiltä löytyy paljon sanoja, joita kukaan pääkaupunkiseutulainen ei ole edes kuullut. Olen myös kokenut elämässäni paljon henkilökohtaisia menetyksiä, sairastanut masennuksen ja vaipunut epätoivon syövereihin... Ja silti lähes poikkeuksetta jokainen minut tunteva kuvailee minua huvattomaksi?! Minun mielestäni se on aika ristiriitaista. Sisälläni myllää paljon tunteita, joskus erityisen mustiakin sellaisia. Kuinka sitten saan ne käännettyä omintakeiseksi pirskahtelevaksi huumoriksi?

Helposti. Minun on pakko.

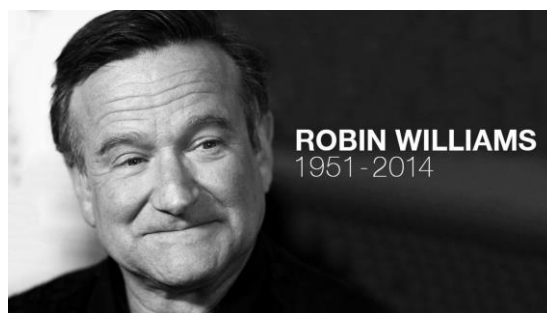
Huumori syntyy uskoakseni aina helpottamaan suhtautumista elämän ongelmiin (Ketonen, haastattelu 19.1.2014).

Kuten jo aiemmin opinnäytetyössäni on käynyt ilmi, ideat sketseihin lähtevät yhdellä sanalla sanoen ”elämästä”. Elämä on melko laaja käsite ja siihen liittyy eri kirjoittajilla paljon erilaisia kokemuksia ja tilanteita. Niin hyviä kuin huonoja. Minusta tuntuu, että en olisi enää hengissä, mikäli en olisi saanut edes huumorin kautta purettua kaikkea sitä kuonaa, mitä kannan sisälläni.

Onko minun esimerkiksi soveliaasta kirjoittaa sketsi syövästä, koska isoveljeni menehtyi syöpään? Sanoisin että ei ole, mutta olen silti tehnyt niin. Miksikö? Siksi, että olen näin saanut vaikeasti käsiteltävän asian edes jollain tasolla ulos systeemistäni. Vaikeimpina aikoina meillä on ollut perheen kesken sanonta, että mitä enemmän haistatellaan toisillemme vittua, sitä enemmän me välitämme toisistamme. Ja se pitää täysin paikkansa.

On olemassa käsite ”klovnin kyyneleet” ja tunnetun amerikkalaiskoomikon Robin Williamsin kuolema vuonna 2014 laukaisi keskustelun surullisista klovneista. Se että kirjoittaa hauskaa, ei välttämättä automaattisesti tarkoita, että on iloinen ihminen.

Keskusteluun osallistui moni, joille toisten hauskuuttaminen on työtä ja masennus arkea.

Jason Pargin kirjoitti Williamsin kuoleman jälkeen humoristisella Cracked-verkkosivustolla (Wong, 2014) tekstin siitä, miksi hauskat ihmiset tappavat itsensä. Pargin kertoi,

että jopa heidän huumorisivustonsa lukijoiden ja kirjoittajien keskuudessa itsemurha-ajatukset ovat niin yleisiä, että heidän keskustelupalstoillaan on piilotettu osio, jossa sivuston ylläpitäjät voivat koordinoida vastauksia uhkaavalta vaikuttaviin itsemurhaviesteihin ja hätätapauksissa paikantaa keskustelijan sijainnin lähettääkseen sinne ambulanssin.

Pargin oli Williamsin kuoleman jälkeen tehnyt lähipiirissään karkean kyselyn huumorin parissa työskentelevien kesken ja summasi, että heistä lähes jokainen kärsi jonkinasteisesta masennuksesta.

Tietysti sillä on eroa, oletko vitsin kertoja vai se joka nauraa. Harvemmin lavalla esiintyvä tai vitsejä kirjoittava koomikko nauraa omille jutuilleen. Itse en ainakaan naura omille kirjoituksilleni – ellei idea perustu hauskaan tositapahtumaan.

Psychology Today-lehti ([Kaufman, 2008](#)) kertoi artikkelissaan vuonna 2008 tutkimuksistaan, joiden mukaan koomikkojen lapsuudesta löytyi yhtäläisyyksiä. Koomikkojen lapsuus oli usein koostunut monenlaisista kärsimyksistä, eristäytyneisyydestä ja puutteista. Huumorista oli tullut puolustusmekanismi ahdistuneisuutta vastaan.

Minulla huumori toimii juurikin puolustusmekanismina. Teen itsestäni pellen, ennen kuin kukaan muu ehtii. Olen aina se hullu nainen, tai edes vähän hölmö blondi. Johtuen huonosta itsetunnostani, olen ehkä tiedostamattanikin hakenut tämän roolin itselleni. Hie-man hulluna on turvallista olla, vaikka käyttäytyisikin joissain tilanteissa sopimattomasti tai möläyttäisi jotain noloa, kaiken voi aina kuitata naurulla.

Täytänkö kaikki nämä koomikoille tyypilliset tunnusmerkit vaikeasta lapsuudesta ja masennuksesta? Kyllä ja kyllä. Olen varmasti mielenvikainen sanoessani tämän, mutta silti en antaisi mitään kasvukivuistani pois. Ilman näitä kokemuksia en olisi ikinä tullut sellaiseksi kuin olen nyt tai saavuttanut haparoivaa asemaani tulevaisuuden toivona suomalaisen huumorikirjoittamisen saralla. Kaikella on hintansa.

Scott Sedita (Sedita, 2006, 3-4.) esitti kirjassaan ajattelemisen arvoisia kysymyksiä. Hän kehotti miettimään mistä oma huumorintajuni on lähtöisin, jotta pääsen ”hauskuusgeeniini” äärelle. Seditan mielestä huumorintaju lähtee aina perhepiiristä ja ympäristöstä ja ulottuu useita sukupolvia taaksepäin. Pohtiessani Seditan kysymyksiä siitä, onko äitini hauska, onko isoäitini hauska tai onko minulla tätiä, joka kertoo räävittämiä vitsejä, vastaukseni kaikkiin kysymyksiin oli kyllä. Allekirjoitan myös täysin Seditan väitteen siitä,

että komedia syntyy tuskasta, sortamisesta, alistamisesta ja tukahduttamisesta – kama-lasta kivusta.

Koko maailman historia koostuu ihmisistä, jotka ovat kokeneet jonkinlaista sortoa elä-mässään. Ja monet tällaista sortoa kokeneista ihmisistä omaavat vahvan huumorintajun. Sedita pukikin ytimekkäästi jutun jujun piilevän siinä, että vaikeuksien keskellä me joko *”nauramme tai kuolemme”*.

Voisin pohtia vaikka kuinka pitkälle omaa perhettäni ja sukuani molemmin puolin. Kyllä, edelleenkin: äitini on hulvaton, mummuni vielä hulvattomampi, minulla on äärimmäisen räävitön ja kovaääninen täti. Isäni puolen suvun miehet eivät puhu tunteistaan, he kerto-vat härskejä vitsejä. Lapsena ruokailusta ei meinannut tulla mitään, sillä veljeni nauratti-vat minua aina ruokapöydässä niin, että joko nenän kautta purskahti mehut – kerran jopa palanen lihapullaa.

On päivänselvää, että itse koettu tuo kaikkeen sanomiseen ja tekemiseen ai-
van toisenlaisen syvyyden. Itse näen elämän vastoinikäymisten olevan pa-
rasta mahdollista polttoainetta komiikan tekemiselle. Lähes kaikki komiikka-
han on päälaelleen käännettyä tragediaa. Hyvin huonona esimerkkinä käy
”Hauskat kotivideot”. Koko ohjelman hauskuushan perustuu sille, kun esimer-
kiksi morsian kompastuu, kaatuu hääkakuun ja jos vielä oikein hauskaasti käy,
kakun kynttilät sytyttävät morsiamen hunnun tuleen. Otan vielä kornimman
esimerkin. Mies liukastuu banaaninkuoreen, heittää komean voltin ja murtaa
selkärankansa ja istuu loppuelämänsä pyörätuolissa. Mutta se liukastuminen
ja täydellinen voltti suoraan selälleen on hauskaa. (Vuorinen, haastattelu
26.1.2014.)

Näen erittäin kirkkaassa valossa mitkä ovat oman sukuni kipukohdat nyt ja ennen. Iso-
vanhempani ovat joutuneet kestäämään sodan, kieltolain ja kulkutaudit. Vanhempani ovat
eläneet köyhissä oloissa. Kurjat olot, kova työnteke ja kiero huumorintaju ovat kolme
vahvinta asiaa, mitkä näen periytyneen suvussamme pitkään. Ja käytänpö minä tätä
kaikkea kirjoittaessani sketsejä? Totta helvetissä. Sukuni ja sieltä ponnistavat jo lähes
valmiit sketsihahmot ovat mitä loistavinta huumorin polttoainetta. Ei ole sukujuhla, mistä
olisimme säästyneet ilman polven murtumista tai ripulia. Puhumattakaan ilmakitara-kil-
pailuista tai suvun karvamahaisten miesten esittämästä napatanssi-show’sta.

Varastan aivan surutta tilanteita ja hahmoja ja repliikkejä ympäristöstäni niin
paljon kuin vaan pystyn. En mä tiedä miten tätä muka pystyisi tekemään jos
ei edes jotain lainaisi. Tiedostamattaankin lainaa välillä. Kun ei sketsitodelli-
suus elä missään muusta todellisuudesta irrallisessa tyhjiössä. Vääjäämättä-
kin sketsit linkittyvät meihin tekijöihin, haluttiin me sitä tai ei. Oon kirjoittanut
niin paljon sketsejä, että en enää itseään tiedä mikä on vitsiä ja mikä ei. To-
dellisuus ei ole meinaan pitkään aikaan tuntunut niin hauskalta kuin nykyään

ja hauskuus ei ole ollut näin totista puuhaa koskaan aiemmin. (Vierikko, haastattelu 29.10.2015.)

Totta kai sitä repii huumoria omasta elämästään ja varastaa sitä röyhkeästi muidenkin elämästä. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Niinhän sen jo Pablo Picassokin totesi aikoinaan: *”Hyvät taiteilijat kopioivat. Loistavat taiteilijat varastavat”*.

Tietysti myös ajan ilmiöt, ympäristö ja maailman tilanteet vaikuttavat paljon siihen, teenkö sketsin Putinista vai sukupuolineutraalista lapsesta. Molemmat ovat herkullisia aiheita. Juttelin taannoin puhelimesta kirjailijaystävänä Juha Vuorisen kanssa, jota haastattelin myös opinnäytetyöhöni. Keskustelu ajautui taas Amerikan presidentinvaaleihin, politiikkaan yleisesti, pakolaiskriisiin ja Suomen keuhkon taloudelliseen tilanteeseen. Voivotellessani tulevaisuudennäkymiäni käsikirjoittajana Vuorinen naurahti *”Kultaseni, siinä mielessä sinulla ja minulla on aivan äärimmäisen hieno tilanne, sillä meidän pääomamme sijaitsee päässämme. Kas, kun vaikeina aikoina meidän kaltaisiamme huumorikirjoittajia tarvitaan enemmän kuin koskaan”*.

Miten paljon omakohtaiset kokemukset sitten lopulta merkkäavat kirjoittajalle?

Käytän omakohtaisia kokemuksia todella paljon. Ilman niitä en itse ainakaan osaisi kirjoittaa. (Noronen, haastattelu 18.11.2015.)

Niinhän sitä sanotaan, että kirjailijatkin kirjoittaisivat novellejaan hyvin paljon omien kokemusien pohjalta – vaikka eivät sitä myöntäisikään. Itse en ainakaan käsikirjoittajana tiedä, mistä muualta kuin omasta elämästäni ja ympäristöstä tehdyistä havainnoistani voisin ammentaa polttoainetta käsikirjoituksilleni.

Omakohaisuutta sketsien ja komedian tekemisessä ylipäätään on mun mielestä jo se lähestymiskulma, jolla sitä juttua aletaan tehdä. Siksi usein tietyn ihmisen tai porukan jutut muistuttavat jonkin verran toisiaan, koska ne kertovat kaikki siitä samanlaisesta maailmankuvasta, joilla niitä vitsejä kirjoitetaan. Tähän ei tietenkään lasketa mitään puujalkavitsejä tai sanaleikkejä, mutta jos vaikka liioitellaan uutisia tai termejä, niin nopeastihan siitä pystyy haistamaan läpi kirjoittajan mielipiteen asioista. Ja kun kirjoittaessa kuitenkin kokoajan karsitaan ideoita, niin sinne tuppaa jäämään ne, jotka itseään ja työryhmää miellyttävät eniten. Yleensä ne ovat jonkin sortin kannanottoja, vaikka ne olisi yritetty miten taitavasti piilottaa huumorin alle. Jos on joku havainto ihmisistä, maailmasta, nykypäivästä, parisuhteesta tai ihan mitä vaan, niin ne voi olla piilotettuja jonkun älyttömyyden tai liioittelun alle, mutta sitten kun siitä perkaa sen vitsin pois ympäriltä, niin siihen jää jäljelle enää se kirjoittajan näkemys tai tuntemus jostain asiasta. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

5.6 Sketsien kompastuskivet

Komedian rakentaminen alusta loppuun saakka on hienovaraista puuhaa - jo yksikin väärinkäsitys matkan varrella voi vesittää kaiken. Käsikirjoittajan tulisi olla tarkkana, että tämä väärinkäsitys ei tapahdu jo heti alkuvaiheessa vain siksi, että käsikirjoittaja ei ole suhtautunut saamaansa palautteeseen vakavasti tai viitsinyt istua ohjaajan kanssa alas keskustelemaan tekstistä.

Etenkin tilannekomedian tekemisessä hyvän ohjaajan saaminen mukaan produktioon voi parhaillaan olla erittäin palkitseva kokemus. Usein ohjaajat nimittäin ovat keskittyneempiä enemmän tekniikan ohjaamiseen, kuten kameroiden siirtelyyn ja kuvakulmiin, ymmärtämättä lainkaan käsikirjoituksen tärkeyttä. (Rannow 1999, 152–153, tekijän vapaa suomennos.)

Ammattiproduktioissa on paljon tekijöitä ja taiteellisesti vastuussa olevia ihmisiä. Sen takia ensimmäinen kompastuskivi produktiossa on usein työryhmän välisen kommunikaation epäonnistuminen, sekä uskon loppuminen omaan tekemiseen.

Kommunikaatio on äärimmäisen tärkeää. Tekemisen pitää olla tosi selkeää ja hallittua, jotta kaikki tietävät mitä ollaan tekemässä. Fiilis tekemiseen pitää myös osata luoda, että uskoo siihen mitä ollaan tekemässä ja saa muutkin uskomaan siihen. Näyttelijöillä varsinkin menee usein tunteisiin, se on sellaista veitsenterällä keikkumista. Jos ei näyttelijä usko siihen sketsiin mitä hän on tekemässä, se muuttuu pelkästään myötähäpeäksi ja kiusalliseksi katsottavaksi. Sitten taas jos näyttelijä lähtee ennakkoluulottomasti pitämään hauskaa, niin ei haittaa vaikka kaikki muu olisi mennyt kohtausta ennen vituiksi, se hauska kyllä varmasti välittyy sieltä väkisinkin. (Vierikko, haastattelu 29.10.2015.)

Erittäin vaarallista on myös aliarvioida katsojaa ja yliarvioida itseään. Mitään tekemistä ei saisi jättää pelkän koheltamisen varaan vain sen takia, että kuvittelee olevansa niin ylivoimaisen hauska, että katsoja nauraa joka tapauksessa.

Olin yhden kauden ohjaamassa Huuliveikot-sarjaa, joka oli aivan kamala kokemus. Irtisanouduin hommasta heti kun se oli mahdollista. Siinä isoilla egoilla ja kohtuullisen hyvistä katsojaluvuista humaltuneet tekijät panivat itseään perseeseen ylimielisyydellä. Pyysin heiltä käsikirjoituksia, mutta he tulivat vain kameran eteen koheltamaan ja uskoivat, että se on hauskaa ja improvisaatiosta irtoaa todellisia helmiä. Tai kuten he itse asian ilmaisivat ”kansa haluaa tällaista näkkileipäviihdettä”. Jos ollaan tarkkoja, eivät he itseään vetäneetkään perseeseen, vaan kanavaa ja katsojia. Painotin heille, olen painottanut sitä kaikille muillekin, ensin pitää olla pomminvarma käsikirjoitus, joka huonosti näyteltynäkin toimii sketsinä. Jos kuvausten yhteydessä syntyy jokin kuningasotto improvisoiden ja se voidaan käyttää tai osia siitä, sellainen voidaan

tehdä, mutta kaiken pohjana pitää olla käsikirjoitus, joka naurattaisi hautajaiskuluettakin. (Vuorinen, haastattelu 26.1.2014.)

Sketsejä ei kannattaisi myöskään rajata liikaa pelkästään vain yhdenlaiselle kohderyhmälle.

Siskonpedissä me tehtiin sellainen virhe, että ensimmäisen kauden ykkösjakso oli pelkästään melkein naisille suunnattua asiaa ja se karkoitti suurimman osan mieskatsojista pois. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Etenkin sketsisarjoja tehdessä käsikirjoittajien tulisi myös rohkaistua ohjaamaan sketsinsä itse. Mikäli ohjaaja vain repäistään jostain mukaan tuotantoon - ja jos sattuisi käymään vielä niin huono tuuri, ettei hän ole lainkaan samalla aaltopituudella käsikirjoittajien tai näyttelijöiden kanssa, mahdollisuudet onnistumiselle ovat lähes olemattomat.

Mä lähtisin siitä, että jos sua tämä lajityyppi kiinnostaa, niin ohjaa itse. Se informaation määrä, mikä mun olisi pitänyt siirtää jollekin ohjaajalle tässä aika-aulussa, olisi ollut mahdoton tehtävä. Se, että käsikirjoittaja ohjaa itse on vain käsikirjoituksen edunvalvontaa. Mun ainoa tehtävä on saada näyttelijät loistamaan ja säilyttää se, mikä kohtauksessa alun perin oli hauskaa valmiiseen lopputulokseen. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Me ohjasimme vasta Ketosen ja Myllyrinteen kolmannen kauden itse. Aiemmissa kausissa oli esimerkiksi leikkauspöydällä monta sellaista juttua, että väärin kuvakulmien ja ajoituksen takia sketsistä oli lähtenyt kaikki idea ja pohja pois. Tällaisen olisi voinut estää ohjaamalla sketsit itse. (Ketonen, haastattelu 19.1.2014.)

Jos on pakko käyttää ulkopuolista ohjaajaa, se kannattaa ottaa mahdollisimman hyvissä ajoin treeneihin kyselemään tyhmiä kysymyksiä ja katsomaan refiveideoita sketseistä. Jos yhtäkkiä tulee ohjaaja ulkopuolelta vaan ohjaamaan, niin ei sitä voi oikein tehdä tolleen liukuhihnalta. On tärkeää ymmärtää tosi syvällisesti mikä on hauskaa ja sitten osata tuoda se esiin. Tietenkin jos vaan löytyy kirjoittaja joka osaa myös ohjata, niin sehän on optimaalinen tilanne. (Vierikko, haastattelu 29.10.2015.)

Sketsin voi pilata myös sievistelemällä liikaa. Etenkin Suomessa, joka on profiloitunut ammattiloukkaantujien luvatuksi maaksi, yritetään miellyttää kaikkia viimeiseen hengenvetoon asti. Sen takia vitseistä tippuu se terävin kulma pois, koska ei uskalleta sanoa sitä mitä oikeasti haluttaisiin. Olen itse ainakin kyllästynyt katsomaan jotain, mistä huomaa kuinka hyvä pohjaidea sketsissä on ollut, mutta sitä ei julkisen lynkkauksen pelossa ole uskallettu viedä tarpeeksi pitkälle.

Ihmisiä voi järkyttää todella pitkälle huumorin varjolla, jos sen tekee oikein. Kotona sitä voi kirjoittaa mitä vain, mutta siinä vaiheessa kun sketsi lähtee

ulos, täytyy olla varma, ettei ole mennyt harmaan alueen ulkopuolelle. Eihän sitä tietenkään mitään voi tehdä tässä elämässä pahoittamatta jonkun mieltä, aina joku loukkaantuu. Sketseissä on kuitenkin tarve mennä jonkun tabun alueelle, mutta se ei yksin riitä. Ongelmallista huumorikirjoittamista on kahdenlaista. Joko ollaan hyviä etsimään tabuja, mutta niistä ei saada mitään irti, tai sitten osataan kirjoittaa vitsejä jotka jäävät pikkusieviksi, ilman mitään kunnollista tarttumapintaa. Sketseissä panokset pitää olla korkealla, ihan kuin draamassakin. Muuten ketään ei kiinnosta ja kakku lässähtää. (Ketonen, haastattelu 19.1.2014.)

Omasta mielestäni tärkeintä ihan missä tahansa kirjoittamisessa on tasaisin väliajoin muistaa luetuttaa tekstejä muilla tai pitchata ideoita jollekin täysin ulkopuoliselle. Ulkopuolisten reaktioista huomaa nopeasti mikä toimii, tai onko sketsi edes kehityskelpoinen. Toki huomaa myös sen, jos sketsi aiheuttaa vain väkinäisen kohteliaisuusnaurahduksen tai jos huumori menee aivan yli hilseen. Mikäli pysyttelee vain täysin omassa käsikirjoittajan kuplassaan, kehitystä ei tapahdu ja saatat pahimmillaan tulla niin sokeiksi omille jutuillesi, että vesität itse omat sketsisi.

Mokia tai arviointivirheitä pääsee tapahtumaan ainoastaan semmoisissa tapauksissa, että tekijät eivät kysy keneltäkään, edes kaverilta mielipidettä matkan varrella. Tai ovat tilanteessa, missä sketsistä ei edes ehditä kysymään ulkopuolista arviota, kuten esimerkiksi suorat viihdeohjelmat, jotka vain hakataan kasaan ja joudutaan menemään täysin silmälaput silmillä ja vain toivomaan parasta. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Ihan vihoviimeisenä oljenkortena sketseissä on tietysti leikkaaja. Leikkaajan kohdalla on kaksi vaihtoehtoa - hyvä tai huono.

Huumorin oikeanlainen rytmitys ja nyanssit ovat myös isossa roolissa sketsejä tehdessä. Siksi myös leikkaajan kannattaisi olla jonkin sortin oman elämänsä koomikko. Vaikka käsikirjoitus olisi ollut timanttinen, näyttelijät vetäneet kymppillä ja kuvaustilanne virheetön, niin leikkaaja pystyy sen kyllä sitten vielä pilaamaan. Vastaavasti hyvä leikkaaja voi saada sketsiin vielä 15 prossaa lisää hauskuutta, mitä ei ikinä olisi voinut edes ajatella, että siinä olisi voinut olla. (Vierikko, haastattelu 29.10.2015.)

6 Ihmebantu vs. Siskonpeti

Jani Volasen 2008 vuonna ilmestynyt Ihmebantu-sketsisarja on noussut Suomessa lähes kulttisuosioon. Sarjan katsojaluvut jäivät maltillisiksi ja sitä kirjoitettiin vain yksi kausi – mutta näin kuulemma oli tarkoituskin.

Ei mulla ole enää mitään intressejä tehdä sketsisarjoja. Olen tehnyt jo tarpeeksi. Sain Ihmebantussa sanottua kaiken sanottavan, eikä mulla ole mitään syytä tehdä sketsejä vain tekemisen vuoksi. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Vasta DVD-kopiot nostivat Ihmebantun tunnettuuden ja suosion uudelle tasolle.

Kävi vähän sama kuin Studio Julmahuvin kanssa, jonka katsojamäärät nousivat vasta VHS-kopioiden kautta. Julmahuvi-kokemuksesta tiesin, että lähety aika on yhdentekevä. Ihmebantussa luotin siihen, että jos ei tämä netissä leviä, niin DVD:llä viimeistään. Ja 200 000 ihmistä tuli tyytyväisiksi, se on aika hyvä saavutus Suomen kokoisessa maassa. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Anna Dahlmanin ohjaama Siskonpeti on pyörinyt vuodesta 2014 ja sitä on tehty jo kaksi kautta. Sarjalle toivotaan jatkoa niin tekijöiden kuin katsojienkin puolesta. Putouksen vuodesta toiseen saamasta näkyvyydestä huolimatta Siskonpeti on pärjännyt hyvin. Syytä suureen suosioon haetaan milloin mistäkin.

Sanotaanko nyt näin, että Siskonpedillä oli oikea hetki. Kätevän emännän ja Ihmebantun jälkeen sketsiviihteen saralla ei ole oikeastaan tapahtunut mitään. Ehkä se oli Siskonpedissä se naisjuttu, mille löytyi juuri oikealla hetkellä tarvetta. Mä oon aina sanonut, että Siskonpeti on onnellisten tähtien alla syntynyt produktio. Eihän tuotannot läheskään aina mene näin. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Siskonpeti potkaistiin kunnolla käyntiin Riihimäellä yhteisen mökkireissun tuoksinnassa. Pian mukaan saatiin houkuteltua myös Krisse Salminen ja Sanna Stellan – ja loppu on historiaa.

Meillä Siskonpedissä se meni niin, että oltiin tehty Siskonpedin ydinporukan, eli Pirjo Heikkilän, Niina Lahtisen ja Joonas Nordmanin kanssa pitkään yhteistyötä. Aloitin 2011 Yle leaks nimisen poliittisen satiirin pääkäsikirjoittajana ja he olivat siinä mukana. Me tehtiin vartin ohjelmaan paljon pikkusketsejä ja silloin tavallaan alkoi se idea kehkeytymään, että oispa hauska tehdä oma sketsisarja. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Myös Ihmebantua lähdettiin kehrittelemään produktiona, missä pitkään toisensa tunteet tekijät halusivat tehdä sketsejä yhdessä.

Kun idea Ihmebantusta tuli, mä kuulostelin ketkä kaikki mun näyttelijäystävistä pääsisivät sitä käsikirjoittamaan. Kaikilla muilla oli duunia silloin, paitsi Korpe-lan Tommilla. Kaksin me Ihmebantua sitten ideoitiin joka päivä maanantaista perjantaihin - siihen meni aikaa yhteensä ehkä kolme kuukautta. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Ihmebantun ja Siskonpedin tuotantoprosessit olivat kumpikin Suomen mitta-kaavalla mitattuina poikkeuksellisia. Käsikirjoitukset eivät käyneet läpi vaikeaksi parjattua mankelia tuottajien ja tilaajien osalta, joten kuvaukset pääsivät alkamaan todella nopealla aikataululla.

Ihmebantun mä esittelin Harri Virtaselle ihan vaan sanomalla, että mä haluan tehdä sketsisarjan, jossa näyttelevät nämä ihmiset. Luettelin kuusi niistä, enkä mitään muuta. Varmaan siinä jo sitten suoraan Harri sanoi että okei ja antoi budjetille raamit. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Me kirjoitettiin sellainen paperi, missä ei ollut paljoa muuta kuin meidän nimet ja että me halutaan tehdä tällainen sketsisarja missä on musiikkia. Saatiin taaksemme Yellow Filmin toimitusjohtaja Olli Haikka, joka on kova myyjä... Sen kun saa jostain innostumaan, niin kyllä ne ideat sitten yleensä kaupaksi menee. Noh, sehän innostui ja se prosessi meni niin nopeasti, että vuosi siitä yhteisellä mökkireissulla saadusta idiksestä meidän kuvaukset alkoi. Ja tämän on siis täysin poikkeuksellista, että käsikirjoittajana sun idea menisi tuollaisenaan läpi. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Ihmebantun ja Siskonpedin saamat budjetit eivät kuitenkaan päästä huimanneet, joten sarjojen kuvauksiin oli todella rajallisesti kuvauspäiviä käytettävänä.

Olosuhteet on aina tässä maassa missä televisiota tehdään hyvin halvalla niin aika hazardit. Kuvaukset on kova puristus. Esimerkiksi normaalisti Suomessa musiikkivideoita kuvataan vähintään yksi päivä. Meidän piti kuvata 24 eri musiikkivideota, joten niitä piti repäistä kasaan ihan parissa tunnissa. Eikä se 77 eri hahmoa muutamassa päivässä ihan helpoimmasta päästä ollut. Suomessa kuitenkin on onneksi tosi ammattitaitoista tuo tekninen porukka, niin sitä oli ilo katsella, miten hyvin saatiin sellaisessa kiireessä homma toimimaan. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Me ostettiin lisärahaa tekemiseen siten, että myytiin Ylelle kymmeneksi vuodeksi Ihmebantuun oikeudet. Näin me saatiin rahaa maksaa edes muutama kuvauspäivä lisää. Mun ja Tommin ideoinnin päätteeksi kuvaukset alkoivatkin aika nopeesti ja Ihmebantua kuvattiin keväällä 2008 ja kesällä ja syksyllä se oli jo leikkauspöydällä. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Sekä Volanen ja Dahlman ovat samaa mieltä siitä, että jälkityöt ovat todella tärkeä osa onnistunutta sketsisarjaa.

Oleellinen asia kaiken tämän jälkeen on jälkityöt - eli leikkaaja. Leikkaaja on lähimpänä käsikirjoitusta ja se rytmi on niin oleellinen osa komediaa, että sen voi kyllä ihan täysin vielä leikkauspöydällä sössiä. Ekalla kaudella olin paljon enemmän editoijan kanssa hiomassa kulmia kuntoon. Mutta nyt me tunnetaan paremmin ja se leikkaaja tietää tosi hyvin mitä mä haluan, plus se on ihan vitun taitava, sillä on paljon parempia ideoita kun mulla. Mulla ei ole koskaan ollut sellaisia ohjaajille tyypillisiä vaikeuksia, että haluaisin pelkästään oman ideani läpi. Mä haluan vaan parhaan idean. Leikkausprosessi menee niin, että hän leikkaa yhden version, mä kommentoin – hän leikkaa uuden version mun palautteen pohjalta ja sitten kakos- ja kolmosversiota varten mä menen sinne koppiin istumaan ja lopulliseen kuntoon sarja hiotaan yhdessä leikkaajan kanssa. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Ohjaajan tehtävä on löytää editoijan kanssa tietty rytmi. Ihmebantua leikattiin ihan vitun pitkään. Mä toimin kotoota käsin pallottelusysteemillä. Mulle lähetetään valmiit pätkät, mitkä mä katson rauhassa ja kirjoitan muistiinpanot. Pallottelin niitä pätkiä takaisin sitten niin monta kertaa, kunnes mulla ei ollut

enää mitään korjattavaa. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Sekä minun, että varmasti monen muunkin mielestä *Ihmebantu*-sketsisarja oli monen mielestä rohkea kokeilu verrattuna aiempiin Suomessa tuotettuihin sketsisarjoihin.

Kalle Kinnunen totesikin Suomen Kuvalehden blogissa (Kinnunen, 2009.) Ihmebantun olevan kiinnostava kokeilu usein niin kovin lattean suomalaisen televisiohumorin saralla. ”Harmi vain, että sarjan visuaalinen ilme, äänimaailma ja sketsien tyyli on jäljitelty suoraan brittisarjasta *Jam*”.

Eikä Volanen kiellä hetkeäkään, etteikö Ihmebantu olisi ottanut vaikutteita tästä brittisarjasta.

Se semmoinen painajaismainen ja sairaalloinen ote mitä Jamissa nähtiin, vaikutti paljon Ihmebantuun. Näytin näyttelijöille ennen kuvauksia Jamia, että me haetaan tällaista fiilistä sarjaan. Leikkaajalle myös näytin sitä tyyliä, että näinkin voi tehdä. Joitakin tekijöitä se saattoi vituttaa, että Ihmebantussa on nähtävissä viitteitä muihin jo aiemmin toteutettuihin sketsisarjoihin. Suomalaisessa sketsisarjassa kun nähdään viittauksia johonkin aiempaan, niin heti ollaan huutelemassa kovaan ääneen ”KOPIO”! Ihan yhtä paljon Ihmebantussa oli viittauksia Tabuun tai Radioheadin dokkariin. Mulla oli varmaan 20 eri sarjaa, joita käytin Ihmebantua luodessa referensseinä, että tällaista mä haen. Ennen kaikkea Ihmebantu on kuitenkin saanut vaikutteita Tabusta. Koko muoto lukuunottamatta kesto on pöllitty suoraan Tabusta. En mä siihen mennessä ollut tehnyt yhtään sarjaa, jossa mikään sketsi ei jatku. Minuuttimäärän takia jouduttiin tekemään mun ja Tommi Korpelan monologeista jatkuvia, koska ei meillä olisi muuten materiaali riittänyt. (Volanen, haastattelu 23.11.2015.)

Siskonpeti taas on poikkeuksellinen suomalainen sketsisarja siinä mielessä, että työryhmä koostuu suurimmaksi osaksi pelkästään naisista ja sarja onkin koettu melko feministiseksi.

Tarkoituksenahan se ei ollut, mutta Siskonpeti on tulkittu ”ämmäsarjaksi”. Mun mielestä se liittyy vaan siihen, että Siskonpedissä on naisia jotka tekevät asioita. Ei se ole sen feministisempi, mutta totta kai kun Joonas Nordmania lukuun ottamatta kaikki käsikirjoittajat ovat naisia, niin siinä on aika vahvasti se naisnäkökulma esillä. Se on poikkeuksellista ja vähän surullistakin, että naisnäkökulmaa on nähty niin vähän suomalaisissa sketsisarjoissa. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Siskonpedin toisella kaudella Anna Dahlman kertoi mieskatsojienkin aktivoituneen.

Heh, ehkä se oli se Venla mikä voitettiin, niin viimein miehetkin ajattelivat, että Siskonpetiä on ihan okei katsoa. He ovat ikäänkuin saaneet luvan tykätä Siskon-

pedistä. Sosiaalista mediaakin kun on seurannut, niin tosi paljon enemmän miehet kommentoivat ja jakavat niitä sketsejä nykyään. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Volasen tapaan myös Dahlman kokee saaneensa vaikutteita muista aiemmin tehdyistä sketsisarjoista, kuten *Ihmebantusta* ja *Jamista*.

Siskonpeti on imenyt vaikutteita monista eri sketsisarjoista. Ilmiselvää on Smack the pony, ikivanha sarja, mutta yhtäläisyyksiä Siskonpetiin löytyy. Sitteen ihan klassikkoina täytyy mainita Monty Python. Julmahuvi, Jam ja Ihmebantu. Löytyyhän näitä vaikka kuinka paljon. Brittihuumori kuitenkin puree muhun kirjoittajana parhaiten ja sieltä mä ammennan. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Volanen kertoi olleensa Ihmebantun aikaan melkoinen diktaattori. Hän ei näyttänyt yhtään käsikirjoitusta etukäteen tuotantoyhtiölle ja näyttelijätkin saivat vihiä tulevasta yleensä vasta kuvauspäivän aamuna.

Mä en halunnut, että kukaan kommentoi niihin käsikirjoituksiin mitään. Näyttelijöillekin mä annoin aamulla paperin, jossa oli ranskalaisilla viivoilla merkitty, että puhukaa suurinpiirtein näin tässä kohtauksessa. (Volanen haastattelu 23.11.2015.)

Dahlman taas kertoo hieman epäroineensa ohjata omia tekstejään.

Kun mä menin ekana kuvauspäivänä paikalle ja tajusin, että jengi venaa siellä mua, eikä mitään tapahdu ennen kuin mä sanon, niin teki kyllä mieli mennä jonkin catering-pöydän alle piiloon. Sitten kun sain sen ajatuksen päähäni, että ohjaaminen on vain sen oman käsikirjoituksensa edunvalvontaa, niin kyllä se siitä sitten lähti. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Siskonpedin kaikki sketsit esitetään pieniä poikkeuksia lukuunottamatta neljän naisen ydinporukalla, mutta miten Volanen pystyi marssittamaan kameran eteen toinen toistaan ansioituneempaa suomalaisnäyttelijää budjetin ollessa niin rajallinen?

Tapa millä mä pystyin saamaan niin paljon naamoja kameran eteen oli se, että ihmisiä palkattiin sinne pimeään. Niille annettiin kirjekuoreissa satanen per päivä, joka on alle kaikkien näyttelijäliiton minimitalaksojen. Mä pyysin sinne tuttuja ja sanoin, että homma on näin, että mä haluan kansoittaa tän ruudun porukalla, mutta mulla ei ole siihen varaa. Kaikki tulivat paikalle ihan talkoohengellä. Eihän mun ohjaajanliksakaan ollut kuin ihan suolapähkinöitä suhteessa siihen työmäärään, mutta se ei tuntunut silloin oleelliselta. (Volanen haastattelu 23.11.2015.)

Ihmebantussa näytelleellä Kari Ketosella on oma teoriansa Ihmebantun suosioista näyttelijöiden keskuudessa.

Ammattinäyttelijät lähtivät mukaan vain siksi, että sketsit olivat niin hyvin kirjoitettuja, että kaikki halusivat tehdä niitä. Näyttelijälle on harvinaista saada juttu, mikä on oikeasti hauska. (Ketonen, haastattelu 19.1.2014.)

Mikä Ihmebantussa ja Siskonpedissä oikein naurattaa?

Tein keväällä 2014 kokeilun, missä katsoin ensiksi Jam:in kokonaisuudessaan yhden viikonlopun aikana ja heti perään siirryin Ihmebantun pariin. Myönnän allekirjoittavani väitteet, että Ihmebantu on ottanut Jamista selkeitä vaikutteita venyttämällä surrealistisia ja irvokkaita ideoita loputtomiin. Siinä missä britit repivät huumoria maksamalla asunto-kaupat tarjoamalla jälkeensä sukulaistytön pervallo kiinteistövälittäjälle seksileluksi, suomalaiset vitsailevat kakasta ja tekevät parodiaa jenkkin *Cheaters*-sarjasta esittämällä siitä ruotsalaisversion ”*Vemparen*”. Lainatakseni erästä Putouksessa kilpailutta sketsihahmoa: ”Haittaakse?”

Minua ainakin nauratti Tommi Korpelan esittämä hautahuutaja, joka otti vainajan läheisten puolesta yhteyden vainajiin huutamalla maakerroksen läpi heidän haudoillaan. Eräänkin vainajan perhe halusi tietää mihin rahat on piilotettu.

Omasta puolestani voin siis sanoa, että Ihmebantussa minua nauratti juurikin tilanteiden järjettömyys. Sketsien rohkeus miellytti myös. Vaikka en aina tajunnutkaan kaikkia abstrakteja asetelmia, pidin sarjan häiriintyneestä otteesta.

Siskonpetiä katsoessani täytyy myöntää, että sen verran nainen jopa minä olen, että eniten nauratti parodia päällepäsmäroivästä anopista, joka tulee laittamaan kodin kuntoon. Myös nainen, joka on niin uupunut pikkuvaimonsa rooliin, että päätyy ajamaan kuormurilla heidän koko talonsa maan tasalle aiheutti nauruntyrskähdyksen.

Klassikkoesimerkki sellasesta sketsistä, joka naurattaa kaikkia naisia on se, miten julkisessa vessassa kuukautissiteen vetäminen pikkupöksyistä pois kaiku avaruuteen asti. Se naurattaa naisia, koska he tunnistavat tilanteen, mutta miehillä oli vähän vaikeaa sen sketsin kanssa. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Siskonpeti-sketsisarja sai ensimmäisellä jaksollaan huiman lähes 900 000 katsojan katsojaluvut. (Finnpanel 6.2.2014.) Siskonpetiä esitettiin Yle2:lla torstaisin klo 21.00.

Ylehan ei varsinaisesti markkinoi, mutta meidän työryhmän naiset ovat ihan kiitettävästi huoranneet noita naistenlehtiä läpi. Niin kuin esim. Pirjo, joka ei normaalisti juuri mitään haastatteluja anna, on suostunut haastatteluihin. Kyllä kaikki

tähän ovat satsanneet molemmilla kausilla olemalla paljon esillä. Eikä siis niin, että he itse ilmoittelisivat lehtiin, vaan heidät pyydetään haastatteluihin ja he suostuvat niihin. (Dahlman, haastattelu 29.10.2015.)

Ihmebantun tie televisioon ja katsojien suosioon ei ottanut tulta alleen yhtä räjähdysmäisesti kuin Siskonpedillä.

Ihmebantuhan siis piti ajaa paraatipaikalle maaliskuussa 2009 parhaaseen katseluaikaan. Kun kanava sitten sai jakson nähtäväksi, niin yllättäen sarja heitettiin kesälle - olikohan lauantai vai sunnuntaiyölle. Ei Ihmebantua kuulemma voinut näyttää ihmisten aikoihin. Että sinne meni se suunniteltu johtotähtipaikka Ylen ohjelmistossa. (Volanen haastattelu 23.11.2015.)

Ihmebantusta oli myös järjestetty ennakonäytös lehdistölle ennen television ensi-esitystä.

Ei siellä kukaan nauranut missään kohtaa. Pressi kaikkosi sieltä hyvin nopeasti, taisikohan jopa yksi toimittaja jäädä kyselemään kysymyksiä. Kai ne toimittajat olivat odottaneet Julmahuvi kakkosta... Mutta se että Yle panikoi ja pressi ei tajuu oli mulle aivan yhdentekevää. Mä tiesin, että Ihmebantu on hyvä ja mun luottohenkilöt sanoivat että se on hyvä, joten se riitti mulle. (Volanen haastattelu 23.11.2015.)

Haastattelun aikana aloimme yhdessä Volasen kanssa pohtia, mikä olisi Ihmebantun vastaanotto nyt, jos se olisi alkanut esimerkiksi vuonna 2014 niin kuin Siskonpeti.

Mä haluaisin luulla, että vastaanotto olisi parempi nykyään, mutta en ole niin optimistinen, että millään kanavalla oltais tällä hetkellä yhtään sen fiksumpia kuin silloin oltiin. Niin kiva kun se olisikin ajatella, että oltaisiin menty jossain suhteessa eteenpäin ja suhtautuminen olisi muuttunut, niin silti luulen vähän että eipä ole. (Volanen haastattelu 23.11.2015.)

Viimeinen kysymykseni Volaselle oli, että mitä jos minäkin vain ottaisin ja marssisin jonnekin tuotantoyhtiöön sisään ja ilmoittaisin haluavani tehdä sketsisarjan paskasta, kuolemasta ja syövästä?

No voitaisiin katsoa kuinka moni sponsori tällaisesta olisi kiinnostunut, mutta mun mielestä ne on hyviä aiheita. (Volanen haastattelu 23.11.2015.)

7 Pohdinta

Kuten sanottua, onnistunut ja tuotantoon päätnyt sketsisarja on monen eri asian summa. Pelkästään hyvä käsikirjoitus ei riitä, vaan ammattitaitoisen ja yhteen hitsautuneen työryhmän lisäksi vaaditaan kiinnostunut tuotantoyhtiö, eli riihikuivaa rahaa, sopiva ohjelmapaikka ja onnistunutta markkinointia.

Pohtiessani suomalaisen huumorin syvintä olemusta ja sitä, mikä suomalaisia naurattaa, koin ehkä koko opinnäytetyön ristiriitaisimman hetken. Ilmiselvää on se, että minun pitäisi lähteä tekemään huumoria omilla ehdoillani eli siitä, mikä naurattaa minua itseäni.

Käsikirjoittajien vastaukset suomalaisten huumorintajusta olivat kuitenkin hämmäntäviä. Jotkut totesivat, että heillä ei ole harmainta aavistusta siitä, mikä suomalaisia naurattaa. Joidenkin mielestä suomalaisia taas naurattaa kaikki. Muutaman mielestä suomalaisten huumorintaju on jäänyt 80-luvulle, ja he aprikoivat Putouksen kaltaisten suorien lähetysten suosion kertovat paljon suomalaisten naurukynnyksestä.

Kaikki kuitenkin lähtee liikkeelle käsikirjoituksesta. Ilman ideaa meillä ei ole mitään. Kun käsikirjoittamiseen panostetaan heti alussa tarpeeksi ja prosessille annetaan aikaa, syntyy yleensä hyvää tulosta. Käsikirjoittaja on kuitenkin kaiken luoja ja ilman käsikirjoituksia ei kellään muullakaan kuvausryhmän jäsenellä ole töitä.

Käsikirjoituksille pitäisi siis antaa enemmän aikaa ja tilaa hengittää tiukkojen tuotantoaikataulujen ja budjetin ohessa, eikä unohtaa käsikirjoittajan taiteellista näkemystä muiden näkemysten alle.

Jokainen haastatteleman käsikirjoittaja myös peräänkuulutti ryhmäkäsikirjoittamisen voimaa. Tämän olen huomannut myös itse. Kirjoitin nimittäin pitkään yksikseni ison kasan sketsejä pöytälaatikkoon – ja ne jäivät sinne siihen asti, kunnes tajusin ottaa kaksi käsikirjoittajaystävääni mukaan tuottamaan ideoita, kirjoittamaan sketsejä ja arvostelemaan jo kirjoitettua materiaalia puolin ja toisin.

Nuoremman polven käsikirjoittajat kokivat ideoita syntyvän suhteellisen helposti, kun oli jo valmiiksi virittänyt mielensä sellaiseen tilaan, että jokainen vastaan tuleva tilanne on mahdollisuus sketsille. Pidempään alalla työskennelleet taas kertoivat ideavaraston jo huvenneen ja mieluiten muokkaavansa muiden valmiita ideoita.

Toki rahoitus on aina ja kaikessa kiven alla, ja siitä johtuen maassamme jää monia hyviä sarjoja tuottamatta. Halvalla kun ei saa hyvää, ja liian kiireinen tuotantotahti ja pienet ja pienipalkkaiset työryhmät kun pystyvät harvoin ihmeitä tekemään. Ihmeitäkin tapahtuu, mutta minkään viihteen tekemisen ei silti tulisi olla tuurista kiinni, vaan sitä pitäisi tehdä koko sydämellä ja yhteen hiileen puhaltaen. Yleinen mielipide tuntui olevan että sketsisarjan saaminen Suomessa tuotantoon näinä aikoina on äärimmäisen hankalaa, mikäli ei tunne valovoimaisia näyttelijöitä, joiden nimellä tai kontakteilla voi ratsastaa tuotantoyhtiöiden hellään syleilyyn.

Aikamme tekijöillä on lohdutuksena kuitenkin internetin ihmeellinen maailma, jonka avulla hullummatkin ideat voivat lähteä elämään omaa elämäänsä sosiaalisen median kautta. Tuntemattomimmillakin tekijöillä on mahdollisuus kuvata kotikutoisia sketsejä vaikka sitten älypuhelimella ja yrittää ilman mitään tuotantobudjettia päästä hivuttautumaan ihmisten nauruhermoihin.

Opin, että vitsiä voi vääntää mistä vain – omalla vastuulla. Yleensä komiikan tietynlainen aggressio ja asioiden käsitteleminen, ehkä jopa pilkka, kohdistuu ihmisiin joilla on valtaa. Poliitikkoihin, rikkaisiin, mieluummin miehiin kuin naisiin, ennemmin aikuisiin kuin lapsiin.

Siinä on huima ero, tekeekö sketsin homoista vai homofoobikoista. Kirjoittajana minun on tehtävä nämä valinnat ja otettava vastuu siitä, kuinka pitkälle lähden huumorin varjolla tabuja venyttämään.

Suurin ahaa-elämys minulle syntyi siitä, kuinka lähes jokainen käsikirjoittaja nosti sketsisarjojen leikkaajan jalustalle. Toki olen itsekin leikannut erilaisia videoita ja ymmärrän ajoituksen merkityksen, mutta etenkin sketsejä leikatessa huumorintajuinen leikkaaja on valttikortti. Hän ikään kuin ”kirjoittaa hauskan uudelleen” leikkaamalla kaikki parhaat palat juuri eikä melkein toimiviksi.

Jos minun nyt kuitenkin kaikkien näiden haastattelujen ja tutkimani materiaalin jälkeen pitäisi tehdä tulevaisuuden sketsikäsikirjoittajille jonkinlainen ohjenuora, miten hyvää sketsisarja tehdään ja saadaan ehkä jopa tuotantoon asti, kymmenen käskyäni kuuluisivat näin:

1. **Kanna** pientä mustaa mystistä vihkoa mukanasasi ja kirjoita kaikki ideat heti muistiin!
2. **Kokoa** itsellesi ryhmä, jonka kanssa huumorintaju natsaa yhteen. Jos mahdollista, haali ympärillesi jo valmiiksi tunnettuja nimiä ja tekijöitä, joilla on suhteita isoihin tuotantoyhtiöihin tai tilaajiin.
3. **Antakaa** kirjoittamisvaiheelle niin paljon aikaa kuin se tarvitsee.
4. **Pitäkää** kiinni omista ideoistanne ja luottakaa intuitioon. Uskaltakaa sanoa tuottajille ja tilaajille vastaan, sillä mielistelemällä hyvästäkin materiaalista tulee vain kompromissien kompromissi.
5. **Ohjaa** itse. Jonkun työryhmän kirjoittajista olisi hyvä ohjata sketsisarja, että siitä tulee varmasti juuri sen näköinen kuin on haluttu.
6. **Demovideo**. Ennen kuin lähдете lähestymään tuotantoyhtiötä, tehkää sarjasta edes lyhyt demovideo.
7. **Käyttäkää** sosiaalista mediaa ja ryhmänne nimekkäitä henkilöitä hyväksenne niin paljon kuin pystytte.
8. **Luota** siihen, että se mikä naurattaa itseäsi ja suurinta osaa työryhmästä, naurattaa myös katsojia.
9. **Palkkaa** ammattitaitoinen ja hyvän ”huumorisilmän” omaava leikkaaja, joka osaa rytmittää sketsin hauskuuden oikein.
10. **Rönsytä**. Kääntäkää ja vääntäkää hauskaa ideaa niin pitkään kuin mahdollista saadaksenne siitä kaiken mahdollisen irti.

Sen pituinen se.

Lähteet

Aaltonen, Jouko 1993. Käsikirjoittajan työkalupakki. Helsinki: Painatuskeskus Oy

Aitio, Tommi, 2002. Spede. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Ala-Kivimäki, Petteri 2016. Näin syntyi netissä äkkisuosioon noussut Hesa-Äijä, joka fiilistelee ”Keski-Hesaa” Rauman murteella. Nyt.fi:n verkkojulkaisu 10.7.2015. <http://nyt.fi/a1436409394431> (luettu 18.3.2016)

Annala, Jukka 2006: Toopelivisio. Karisto Oy kirjapaino Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos

Aristoteles 1982. Runousoppi. Suomentanut Pentti Saarikoski. Helsinki: Otava

Finnpanel 6.2.2014.

Giglio, Keith, 2012. Writing the Comedy Blockbuster. Kalifornia: Michael Wiese Productions

Grönroos, Eija-Riitta 2006. Kielitoimiston sanakirja. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino

Hietamies, Heikki 1973. Artikkelit Katso-lehdessä 15/73, sivu 6.

Jyväskylän yliopisto, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Aristoteles ja katarsis. http://www.jyu.fi/taiku/aikajana/kirjallisuus/ki_an_katharsis.htm (luettu 15.4.2016)

Kaufman, Scott Barry 2008. The Tears of a clown: Probing the comedian's psyche. Psychology Today:n verkkojulkaisu 22.12.2008. <https://www.psychologytoday.com/blog/beautiful-minds/200812/the-tears-clown> (luettu 16.4.2016)

Kinnunen, Kalle 2008. Ylen Ihmebantu on kopio brittisarjasta Jam. Suomen Kuvalehden blogikirjoitus. 9.6.2009. <http://suomenkuvalehti.fi/kuvien-takaa/ylen-ihmebantu-on-kopio-brittisarjasta-jam/> (luettu 2.3.2014)

Kuulu.fi, blogikirjoitus. Esittelyssä vine: kekseliäs videonjakopalvelu 5.4.2014.

<http://www.kuulu.fi/blogi/esittelyssa-vine/>

Latvala, Jussi 2016. Saako millekään enää nauraa? Miелensäpahoittajat ja sananvapauden toittottajat vääntävät vitsien rajoista. YleX:n verkkojulkaisu 1.4.2016. http://yle.fi/ylex/uutiset/saako_millekaan_ena_nauraa_miелensapahoittajat_ja_sanavapauden_toittottajat_vaantavat_vitsien_rajoista/3-8782196 (luettu 2.4.2016)

Marjamäki, Tuomas 2007. Naurattajat, suomalaisen komiikan tekijät 2007-1907, Helsinki: Edita

Reponen, Pertti 1988. Pertsan parhaita. Helsinki: WSOY

Rannow, Jerry 1999. Writing Television Comedy. New York: Allworth press

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Wiio, Juhani 2007. Television viisi vuosikymmentä, Tampere: Tammerpaino

Sedita, Scott 2006. The Eight Characters of Comedy – A guide to sitcom and writing, Los Angeles: Atides Publishing

Typpö, Juho. Sarhimaa, Jutta 2016. Nuorten jätkien sketsiryhmät jyräävät nyt Youtubessa - kolme tekijää kertoo nyt miksi. Nyt.fi:n verkkojulkaisu 23.3.2016. <http://nyt.fi/a1458706475585> (luettu 24.3.2016)

Varpio, Timo 2003. TV-komedia. Teoksessa Hirvonen Elina (toim.) 2003. Käsikirjoittaminen. Helsinki: Art House

Voytillia, Stuart. Petri, Scott 2003. Writing The Comedy Film. Kalifornia: Michael Wiese Productions

Wikipedia 2014a

Wikipedia 2014b

Wikipedia/sketsi

Wong, David (oikealta nimeltään Pargin, Jason) 2014. Robin Williams and Why Funny People Kill Themselves. Cracked.com:n verkkojulkaisu 11.8.2014.

<http://www.cracked.com/quick-fixes/robin-williams-why-funny-people-kill-themselves/>

(luettu 16.4.2016)

Haastattelut

Dahlman Anna 2015, Käsikirjoittaja/Ohjaaja. Siskonpeti. Haastattelu 29.10.2015

Ketonen Kari 2014. Näyttelijä/Käsikirjoittaja/Ohjaaja. Ketonen & Myllyrinne. Haastattelu 19.1.2014

Korpela Tommi 2014. Näyttelijä/Käsikirjoittaja. Studio Julmahuvi/Ihmebantu. Haastattelu 5.2.2014

Noronen Paula 2015, Käsikirjoittaja, Hyvät ja huonot uutiset. Haastattelu 18.11.2015

Tuntematon mies 2015, Tuntematon mies. Keskustelu 24.12.2015

Vierikko Lassi 2015. Käsikirjoittaja. Tripla/Kynsin hampain. Haastattelu 29.10.2015

Volanen Jani 2015. Näyttelijä/Käsikirjoittaja/Ohjaaja. Studio Julmahuvi/Ihmebantu. Haastattelu 23.11.2015.

Vuorinen Juha 2014. Kirjailija/Tuottaja/Ohjaaja. Diktaattori Oy. Haastattelu: 26.1.2014

Käsikirjoittajille esitetyt kysymykset

1. Mikä suomalaisia naurattaa?
2. Miten sketsien käsikirjoittaminen eroaa muusta käsikirjoittamisesta?
3. Miten ideat sketseihin syntyvät?
4. Kuinka paljon omakohtaiset kokemukset vaikuttavat "hauskan luomiseen"?
5. Onko sinulla olemassa jotain tiettyä metodia/työkaluja hauskan kirjoittamiselle?
6. Millainen on hyvän sketsin rakenne?
7. Kuinka sketsihahmo luodaan?
8. Miten sketsejä kirjoitetaan ryhmässä?
9. Mikä kaikki voi mennä pieleen sketsejä tehdessä?
10. Esimerkki hyvästä sketsisarjasta/
mistä sketsisarjoista olet itse ammentanut vaikutteita?
11. Mikä nauratti ennen, mikä naurattaa nykyään? Ajattomat vitsit? (Miten sketsiviihde on kehittynyt vuosien saatossa, esim. Speden ajoista Putoukseen?)
12. Minkälainen prosessi kokonaisuudessaan on sketsisarjan saaminen ideasta tuotantoon (lyhyesti)?
13. Millainen on sketsikäsikirjoituksien nykyinen tila?
14. Mitä uusi sketsisarja vaatii menestyäkseen?